

GUJOURNALEN

NR 1 | MARS 2015

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Folkelig makt vinner i längden

Stellan Vinthagen har uppror och icke-våld på schemat

I HAMMARKULLEN

**Slutet för
Urbana studier**

SID 4

SNILLE OCH SMAK

**Professorerna
trivs bäst i city**

SID 8

VI BESÖKTE VARVET

**Höga miljökrav
ställs på Skagerak**

SID 22

Långsiktighet underlättar resursanvändning

VI HAR NU KOMMIT en bit in på året och även om det vore en överdrift att säga att det politiska läget i Sverige är kristallklart, så vet vi i alla fall vem som är ansvarig minister för universitetet och högskolor. Helene Hellmark Knutsson, ny minister för högre utbildning och forskning, har inlett en rundresa till landets lärosäten och den 9 mars kommer hon till Göteborgs universitet. Det är ett tillfälle att presentera vår verksamhet och ta upp angelägna frågor för oss och i vissa fall hela högskolesektorn.

Lagom till ministrarnas besök kommer vår årsredovisning för 2014 att ha beslutats av universitetsstyrelsen. Den visar på ett mycket starkt år. Både basanslagen från staten och de externa bidragen ökade, de sistnämnda mer än förväntat. Vi fick under året flera bekräftelser på att vi står oss väl i den internationella konkurrensen och att våra prioriteringar är i linje med vår vision att bidra till en bättre framtid. Ett kvitto på att vi har forskningsmiljöer i världsklass var bland annat höstens beslut från Knut och Alice Wallenbergs stiftelse att storsatsa på ett molekylärmedicinskt centrum i Göteborg.

VI HADE OCKSÅ framgång med våra internationella rekryteringar, vilket ju är ett prioriterat område för oss. Våra utbildningar är fortsatt mycket eftersökta och för att det ska förbli så, togs under fjolåret flera mått och steg för att stärka vår roll som utbildningsuniversitet. Nya pedagogiska karriärvägar, en pedagogisk akademi och ett universitetsgemensamt pedagogiskt idéprogram är bara några exempel.

Av statens totala budget på 870 miljarder

FOTO: JOHAN WINGBORG

kronor gick ifjol 63,6 miljarder, motsvarande en andel på 7,3 procent, till finansiering av högskolesektorn. Genom att vara en så pass betydande del av statens utgifter är det viktigt att vi kan visa att pengarna används till det de var ämnade för.

Ett bekymmer vi delar med de andra större universiteterna i Sverige är att vi under en följd av år inte förbrukat våra resurser i tillräckligt snabb takt. Det innebär att vi i dagsläget har ett ackumulerat kapital som överstiger 1 miljard kronor. Universitetet hade för 2014 budgeterat för ett överskott på 30 miljoner kronor. I stället blev det ett plusresultat på 51 miljoner, vilket ytterligare spädde på vår kassakista.

PROBLEMET MED att pengarna inte används i den takt som planerats är att vi skjuter fram viktig utveckling inom utbildning och forskning. Det kan till viss del förklaras med att det tar tid att rekrytera och sätta igång forskningsprojekt och kan säkert också ha sin grund i osäkerhet vad gäller uppdrag och planering. Men att överskottet fortsätter att öka trots flera års medvetet arbete med att det ska minska är inte acceptabelt. Eftersom det är viktigt att vi kan stärka kvaliteten i utbildningen, är det särskilt oroväckande att en stor andel av vårt oförbrukade kapital finns på utbildningssidan.

FÖR ATT KUNNA bryta utvecklingen med ett ständigt växande kapital måste vår försiktighet när det gäller att omsätta befintliga resurser till verksamhet minska. Vi behöver bli bättre på att budgetera och vi måste våga leva med ett mindre reservkapital. För att detta ska hända behövs förutsägbara förhållanden och långsiktighet. Det behöver vi arbeta med internt på alla nivåer, men det är också viktigt att få staten att förstå att det med ökad förutsägbarhet blir lättare att öka rekryteringstakten och få in fler forskare och lärare som bidrar till mer verksamhet och stärkt kvalitet inom både utbildningen och forskningen.

PAM FREDMAN

GUJOURNALEN

EN TIDNING FÖR GÖTEBORGS
UNIVERSITETS MEDARBETARE

Februari-mars

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE
Allan Eriksson 031 - 786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren 031 - 786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF OCH REPRO
Johan Wingborg 031 - 786 29 29
johan.wingborg@gu.se

GRAFISK FORM & LAYOUT
Anders Eurén 031 - 786 43 81
anders.euren@gu.se

BITRÄDANDE FORMGIVARE
Björn Eriksson

MEDVERKANDE SKRIBENTER
Carina Eliasson, Ingemar Nilsson, Helena Svensson och Karin Frejруд

KORREKTUR
Robert Ohlson, Välskrivet i Göteborg

ADRESS
GU Journalen,
Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg

E-POST
gu-journalen@gu.se

INTERNET
www.gu-journalen.gu.se

UPPLAGA
5 800 ex

ISSN
1402-9626

UTGIVNING
6-7 nummer/år
Nästa nummer ute i början av april 2015

MANUSSTOPP
16 mars 2015

MATERIAL
För obeställt material ansvaras ej
För ej signerat material ansvarar
redaktionen
Citera gärna, men ange källan

ADRESSÄNDRING
Gör skriftlig anmälan till Ingalill Allvin,
inga-lill.allvin@gu.se

OMSLAG
Stellan Vinthagen, professor i civilt motstånd
Foto: Johan Wingborg

TRYCKERI
Billes Tryckeri AB

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

REKTOR HAR ORDET

- 2 Med fler lärare och forskare stärker vi kvaliteten.

NYHETER

- 4 Urbana studier läggs ner.
5 GU:s kassakista svämmar över.
6 Pam Fredman om de kommande två åren.
8 Tjustigt men inte pråligt - så bor GU:s professorer.
10 Vi ska bli världsbäst inom det marina området, menar Elisabet Ahlberg.
11 GURIA gör det enklare att rapportera.
12 Vi kan lära oss av USA:s system, säger Staffan I. Lindberg.
13 Snabbare anställningar på Samhällsvetenskapliga fakulteten.
14 Fondmedel går till utomeuropeiska studenter.

REPORTAGE

- 16 Doktorander i unikt samverkansprojekt.

PROFILEN

- 18 Stellan Vinthagen ger kurser i civil olydnad.
21 Akademin som bilfabrik.

REPORTAGE

- 22 I höst är det nya forskningsfartyget klart.
25 Arvet efter Per-Ingvar Brånemark.
26 Fem kilo hämnd och ond bråd död - nu på svenska.
28 I Sverige är vi dåliga på att värna jordbruksmark.

DEBATT

- 28 En anpassning till USA:s embargo politik.
29 Ska vem som helst få kallas "professor emeritus"?

PÅ SLUTET

- 32 Helene Brembeck har second hand-marknaden som forskningsfält.
34 Nytt om folk.
36 Senaste nytt från Antarktis.

18

Med världen som arbetsfält

Stellan Vinthagen pendlar mellan universitetet i Massachusetts och ekobyen på Orust

28

Värna den odlade marken

Sverige kan lära av Norge som är duktigare på att ta tillvara jordbruksmark.

Nu sätts delarna ihop

Vi besökte varvet i Gdynia för att bevaka byggstarten.

32

Närstudier av butiker

Helene Brembeck studerar konsumtionsmönster på second hand-marknaden i Göteborg.

16

Doktorandduo

En är doktorand i miljörett, den andra i marin ekologi. Men de forskar tillsammans.

36

Här ska mätbojar placeras ut

Ett nytt projekt kan spara in dyra och tidskrävande resor till Antarktis.

22

Redaktionen: Bidrar cityuniversitetet till ökade klyftor i staden?

I **FÖRRA NUMRET** skrev vi om de neddragningar för tidningen som var planerade inför 2015. Då handlade det om att minska med två nummer per år. Men det blev inte så illa som befarat. Universitetsledningen gick in med ett särskilt bidrag för att täcka ett nummer. Det är vi glada över, men det ändrar inte vår uppfattning att det är olyckligt att besparingar drabbar en universitetsgemensam tidning som har till uppgift att berätta om vad som händer på hela lärosätet och att

främja en fri debatt. Vi ser vår uppgift som extra viktig eftersom andra medier blivit allt sämre på att bevaka universitetsvärlden. I Vision 2020 står det också att den interna kommunikationen ska stärkas. Som det är nu minskar vår budget med drygt 50 000 kronor. Det är inte mycket pengar i sammanhanget men det innebär att vi måste ta bort ett nummer, såvida vi inte får ytterligare tillskott. Vi är också tacksamma för att vår nytillträdda redaktionskommitté har

reagerat kraftigt mot besparingarna och formulerat en appell, där det bland annat betonas att tidningen är en av universitetsövergripande mötesplatser för diskussion och debatt. Den bör därför fredas.

I **DETTA NUMMER** har vi kartlagt professorernas boende i Göteborgs stad. Det är ingen överraskning att denna grupp har råd att bo fint. Många bor på bekvämt gångavstånd till sina insitutioner. Sociolog Håkan Thörn påpe-

kar att satsningen på cityuniversitetet har bidragit till att öka klyftorna och höja statusen i city.

VI VILL OCKSÅ passa på att tipsa om de filmer som vi gör i samband med intervjuerna, både när det gäller fartygsbyggandet i Polen och Stellan Vinthagen, som är profil i detta nummer.

Fortsätt höra av er!

Slutet för urbana studier

Göteborgs universitets verksamhet i Hammarkullen kommer att avvecklas. Det är ett resultat av den översyn av breddad rekrytering som nu pågår.

– Ändå har ingen sagt att det vi gör inte är bra, påpekar föreståndaren **Anders Törnquist**.

CENTRUM FÖR URBANA studier, CUS, inrättades 2010 som ett samarbete mellan GU och Chalmers. Centrumet har på senare år främst haft två uppgifter: breddad rekrytering och samverkan.

– Samverkan kan förstås ske på många olika sätt, förklarar Anders Törnquist. Men här görs det väldigt konkret och de studenter som kommer hit kan dra nytta av vår verksamhet. Det handlar om blivande socionomer, lärare, journalister och arkitekter som kan läsa delar av sin utbildning här och möta samhället, praktiker och andra yrkesgrupper.

Catarina Bengtsson är utbildningssamordnare på CUS. Hon menar att det är viktigt för universitetet att ha en plattform för olika möten med samhället.

– CUS står för en samverkan rakt in i

professionsutbildningarna och de studenter som väljer att läsa här får en unik kompetens. Dessutom har vi ett stort nätverk som universitetet kan dra nytta av.

Lasse Fryk, universitetslektor i socialt arbete, har arbetat i Angered i cirka 30 år. Han påpekar att Göteborg är en delad stad med ökande klyftor och att universitetets närvaro i stadsdelen därför är viktig.

– Forskningen sväller över av siffror på hur miljonprogrammen ensamma tar ansvar för Sveriges vision om ett öppet och solidariskt samhälle. Universitetet måste på plats delta i samtalet om hur vi tillsammans möter dessa komplexa utmaningar.

HAN MENAR ATT universitetet har gjort sig till en självklar del av stadens rika halva.

– Att bli lika självklar i den andra halvan kräver närvaro, tid och nyfikenhet samt

samverkan kring gemensamma projekt. Inne i centrum är studenterna avskärmade från stora delar av staden, här kan de göra ett sidbyte.

En utredning från 2012 slår fast att CUS gör en viktig insats. Men också att just centrumformen inte passar verksamheten särskilt väl.

– Centrumbildningar är gjorda utifrån ett forskningsperspektiv, påpekar Anders Törnquist. Man får pengar för tre år och om man lyckas får man medel i ytterligare tre år.

»Att bli lika självklar i den andra halvan kräver närvaro, tid och nyfikenhet ...« **LASSE FRYK**

”

Men breddad rekrytering och samverkan behöver betydligt längre tid är så för att ge resultat. Att arbeta nära exempelvis folkhögskolan är extremt långsiktigt.

I höstas tillsattes en särskild arbetsgrupp för att inventera dels vad universitetet redan gör när det gäller breddad rekrytering, dels undersöka vad man ska satsa på i framtiden. Ordförande är prorektor Helena Lindholm

Schulz. Hon håller med om att centrumformen inte passar CUS så väl men påpekar också att intresset för centrumet på fakulteter och institutioner aldrig varit särskilt stort. Därför kommer någon ytterligare finansiell satsning inte att ske.

– CUS blev till genom en strategisk satsning där tanken var att det så småningom skulle bära sig självt. Ursprungligen var satsningen på tre år, men har förlängts. Vi fick också löfte om att andra aktörer skulle stå för lokalerna. Det har inte skett utan GU har skjutit till centrala medel för detta ändamål, förutom verksamhetsmedel. Chalmers har heller inte engagerat sig så som det var tänkt från början och eftersom fakulteterna inte engagerat sig i verksamheten är det svårt att motivera en fortsättning.

MEN ATT DET finns fördelar och bra argument för att universitetet ska vara på plats i ytterområdena, håller Helena Lindholm Schulz med om.

– Men det finns också argument för att inte ha särskilda lokaliseringar utan istället söka inkludering och integrering i våra ordinarie verksamheter. En tänkbar nackdel kan vara att vissa områden pekats ut som problemområden. Därför kommer vår arbetsgrupp att jobba utifrån ett brett perspektiv och undersöka olika sätt att arbeta för att fler ska känna sig inbjudna. De värdefulla erfarenheter CUS gjort ska tas tillvara men sannolikt på ett annat sätt än genom att ha en fast lokal i Hammarkullen. Kanske kan vi istället hyra lokalen tillfälligt för seminarier och möten.

Breddad rekrytering handlar också om mer än om att öka antalet studenter med utländsk bakgrund, påpekar Helena Lindholm Schulz.

– Ett växande problem är det minskande antalet unga män vid högskolan. Vid exempelvis GU är hela 66 procent av nybörjarstudenterna kvinnor. Hur vi ska hantera detta på ett bra sätt vet vi ännu inte.

MEN ANDERS TÖRNQUIST påpekar att breddad rekrytering bara är ett av centrumets uppdrag, det andra är samverkan.

– Universitetet behöver helt enkelt lära av andra, som exempelvis folkhögskolan. Och det är det vi gör här, bland annat i Lärandets torg, ett EU-projekt där vi samarbetar med Folkets hus, Folkhögskolan i Angered och stadsdelsförvaltningen. Vi arrangerar exempelvis föreläsningar och seminarier för deltagare från folkhögskolan och har haft moment kring akademiskt skrivande. Planen är också att låta folkhögskoleelever komma hit för att testa hur det är att examineras vid universitetet. Ännu har ingen sagt att detta inte är bra eller att vi inte borde ägna oss åt sådant här, därför känns det trist att verksamheten läggs ner.

EVA LUNDGREN

FAKTA

Enligt högskolelagen är universitet och högskolor skyldiga att verka för breddad rekrytering. En rapport från Universitetskanslerämbetet från förra året visar att cirka 19 procent av nybörjarstudenterna vid GU antingen är födda utomlands eller har utländska föräldrar. GU ligger därmed precis på genomsnittet för Sverige. Nybörjarstudenter från hem där föräldrarna saknar högskoleutbildning är 58 procent för GU och 63 procent för riket.

Större överskott än någonsin

Sedan slutet av 1990-talet har Göteborgs universitet gått med plus. Förra årets överskott på 51 miljoner kronor späder på det balanserade kapitalet som nu spränger miljardvallen. Det är dags att vända trenden, men frågan är hur?

– **2014 KAN** sammanfattas som ett framgångsrikt år. Men nu gäller det att öka farten och se till att det anställs fler lärare och forskare, säger ekonomidirektör Lars Nilsson.

Göteborgs universitet är långt ifrån ensamt om att ha stora överskott, men situationen blir alltmer ohållbar. Men det som bekymrar Lars Nilsson mest är att en så stor del av överskottet, 450 miljoner kronor, ligger på utbildningssidan. Det betyder konkret att institutionerna inte hinner göra slut på pengar som ska gå till utbildningsplatser och lärartimmar. Sammantaget anställdes det 50 fler lärare och forskare förra året, men det räcker inte, menar Lars Nilsson.

– **VI KAN BARA** öka resursanvändningen genom att anställa mer personal. Det är inte rimligt att institutioner i snitt ligger på överskott på 15–20 procent inom utbildningen. Det verkar finnas en överdriven försiktighet. När jag är ute och talar med prefekter och studierektorer får

»Det är som att få ett chanskort i Monopol.«

LARS NILSSON

jag ofta höra att det är ont om pengar men det stämmer inte. Det räcker med ett överskott på 3 procent. Studenterna är av förstäliga skäl upprörda över att inte de inte får fler lärartimmar.

Det är flera faktorer som bidrar till att det gick exceptionellt bra förra året: ökad basfinansiering från regeringen med 90 miljoner kronor och en ökning av de externa bidragen med hela 7 procent.

– **PÅ FORSKNINGSSIDAN** var det ”all time high” förra året. Bland annat fick vi 620 miljoner kronor på 10 år från Wallenbergstiftelsen, 480 miljoner på 10 år från Vetenskapsrådet och 20 miljoner kronor mer i EU-pengar jämfört med 2013. Det var rekord.

– Det är lite synd att de statliga forskningsråden fördelar pengar på hösten, när vi redan har lagt in budget. Det är som att få ett chanskort i Monopol. Vi får en massa oförbrukade medel och dessa har ökat med 85 procent på 10 år, säger Lars Nilsson som påpekar att överskottet inte är ett lika stort hot inom forskningen men att det inte får öka ytterligare.

En negativ trend är att antalet doktorandanställningar minskar, vilket Lars Nilsson ser som oroande eftersom det framför allt är den grup-

Dags att anställa fler lärare, menar ekonomidirektör Lars Nilsson.

pen som är vår framtida rekryteringsbas.

I den budgetplan som ledningen nu lägger fram för perioden 2016–2018 finns det ett starkt önskemål om att få en större del fria utbildningsplatser som kan användas för att stärka bland annat fristående kurser och prioriterade utbildningsområden. Samma sak gäller kravet på att få ett samlat anslag för både utbildning och forskning.

– Detta skulle i ett slag öka autonomi för landets lärosäten, säger Lars Nilsson.

Dessutom lyfts kreativa näringar – film och hantverk – fram som särskilt angelägna. Det finns också planer på att inrätta ett nationellt centrum för läs- och språkutveckling. Men satsningarna på utbildning måste matchas med ökade forskningsresurser, påpekar Lars Nilsson.

– I takt med att vi får in nya pengar måste också forskningen stärkas för att vi ska leva upp till kraven på utbildning som vilar på vetenskaplig grund. Det gäller framför allt lärarutbildningarna och vård och omsorg som står för en stor del av professionsutbildningarna.

PROGNOSEN FÖR 2015 är ett underskott på 50 miljoner kronor.

– Jag tror inte på påtvingade åtgärder från centralt håll men vi gör allt som står i vår makt för att hjälpa till, bidra med korrekt information och skapa en trygghet för verksamheten att våga satsa. Men för att vända trenden måste vi expandera så att fler blir fast anställda.

ALLAN ERIKSSON

- Vi måste satsa mer på utbildning utan att för den skull tappa fokus på forskningen, menar Pam Fredman som ser fram emot ytterligare två år som rektor vid Göteborgs universitet.

»Det blir ingen större kursändring«

- Vi ska jobba på att förverkliga *Vision 2020*. Det är viktigt att vi nu stärker utbildningen, säger Pam Fredman, som bland annat gärna ser en kraftfull satsning på fristående kurser för att fler ska kunna läsa vidare. Dessutom hoppas hon att den nya regeringen ger universiteten mer frihet och större basanslag.

TILL SOMMAREN har Pam Fredman varit rektor i nio år och om regeringen utser henne för ytterligare en period har hon två år kvar. Vi träffas i Vasaparkens högra flygel, där Pam Fredman har sitt rum med stora fönster som vetter ut mot parken. Hon låter lite överraskad när hon får reda på att hon är den rektor vid GU som suttit längst tid sedan 1966. Men hon rycker på axlarna och säger att hon fortfarande känner ett brinnande intresse av att vara med och styra Göteborgs universitet.

Du är inne på slutspurten, kan vi förvänta oss några större förändringar?

- Nej, vi har gjort mycket grundläggande arbete under min tid som rektor. Nu fortsätter vi att jobba på med *Vision 2020* och *GU förnyas* och det arbetet

ska inte ändras i stora drag. Men det handlar inte om att vi ska stå still, så är det absolut inte. Hela visionen bygger på att vi ska utvecklas och bli ännu bättre på många områden. Nu är det viktigt att vi får jobba i lugn och ro i organisationen med de mål som vi har satt upp.

- Bland annat ska vi se över *Vision 2020* och *GU förnyas* för att se vad som har hänt och vad vi ska fokusera på framöver. Denna översyn ska vara klar till sommaren 2016.

Vilka åtgärder är du mest nöjd med inom forskningen för att stärka vår ranking som forskningsuniversitet?

- Vi har haft ett stort fokus på forskningen och det har i högsta grad varit angeläget. De senaste åren har GU varit väldigt framgångsrikt, inom en rad

olika områden. Vi har fått god utdelning när det gäller externa forskningsmedel och fått flera av Vetenskapsrådets satsningar på rekrytering av internationella toppforskare. Det senaste är Wallenbergstiftelsens satsning på life science och molekyllärmedicin vilket är ett kvitto på att forskningen håller högsta internationella standard.

»... vilket är ett kvitto på att forskningen håller högsta internationella standard.«

PAM FREDMAN

”

Vilka områden skulle du vilja satsa mer på under de kommande åren?

- Vi måste satsa mer på utbildning utan att för den skull tappa fokus på forskningen. En grundläggande princip är att vi aldrig får ge avkall på kvaliteten. När det gäller kvantiteten på utbildningssidan har vi fått nya

uppdrag som tyvärr inte är finansierade. Utmaningen är att klara kvaliteten med ökade uppdrag. Som den optimist jag är får jag hoppas att det görs satsningar. Det är ändå inom utbildning som vi gör de största insatserna för vår framtida kompetens i samhället. Under åren har vi gjort en del, bland annat infört meritvärde av pedagogisk skicklighet. Vi måste fortsätta se till att våra bästa forskare i möjligaste mån bidrar till utbildningen, även på grundnivå. Det är så det ser ut på de bästa universiteten i USA. Inställningen att man ska kunna köpa sig fri från utbildning för att ägna sig åt forskning är inte förenlig med våra värderingar.

***Vision 2020* sjösattes i januari 2013. Om du skulle summera dina erfarenheter, hur tycker du det har gått?**

- Jag tror att visionen har varit en mycket viktig del för att nå våra mål. Men även om inte alla känner till visionen är detta det viktigaste strategidokument som vi har haft och vi gör våra handlingsplaner på alla olika nivåer

Hellre snille och smak än skryt och stålar

Ytterst få bor i en förort. Många av GU:s professorer bor mitt i stan: Vasastaden, Lorensberg och i populära Linnéstaden. Majorna är också ett omtyckt område, visar GU Journalens kartläggning.

Satsningen på cityuniversitetet har varit en katalysator i omvandlingen av Göteborgs stad – på gott och ont. Det menar sociolog Håkan Thörn.

GU JOURNALEN har tagit reda på var i stan som GU:s professorer bor och mönstret är tydligt. Cirka hälften av alla professorer bor i Göteborgs stad, företrädesvis i Askim, Billdal, Hagen, Grimmered och Fiskebäck. Endast två bor i Angered.

Annars är det city som gäller: På Gibraltargatan, Erik Dahlbergsgatan och Aschebergsgatan bor 17 professorer. I Olivedal i Majorna-Linné bor det 16 professorer, 15 i Hagen och lika många i Askim. Masthugget kommer inte så långt efter.

Jan Carle, som är docent i sociologi, har tagit del av resultatet.

– Det är inte överraskande men jag är lite förvånad över att boendet är så koncentrerat till vissa områden. Det är kombinationen av smak och kapital som styr var man bor.

Han bor själv i en bostadsrätt i Nya Masthugget som han beskriver som ett akademiskt ghetto.

- OM MAN MED ghetto menar att vissa typer av människor söker sig till samma typ av område. Många av mina kollegor bor här omkring. Nya Masthugget uppfattas av många som ett av Sveriges fulaste bostadsområden. Från början fanns här trähus för arbetarklassen men Riksbyggen rev allt och byggde bostäder för barnfamiljer och kollektiv. Senare blev det en bostadsrättsförening som idag bebos av helt andra sociala skikt.

Han framhåller att i valet av bostad spelar förmodligen praktiska aspekter stor roll. Det ska vara nära till jobbet och skolorna. Helst gångavstånd eller bra kommunikationer.

– Jag tror inte att professorernas livsstil i det avseendet ser så annorlunda ut jämfört med andra akademiker, förutom att de har större ekonomiska resurser. Att snabbt

FOTO: JOHAN WINGBORG

Håkan Thörn

»Inriktningen mot cityuniversitetet har ökat klyftorna.«

HÅKAN THÖRN

kunna ta sig från hemmet till jobbet har stor betydelse men det är också viktigt att det är nära till affärer och restauranger, allt som gör livet praktiskt och enkelt.

PROFESSORER TILLHÖR en elit i kraft av sitt kapital inom utbildning och kultur. Med lönen (genomsnittlig månadsinkomst är 59 162 kronor), hög akademisk utbildning och status blir det sammanlagda "symboliska kapitalet" stort, för att använda ett känt begrepp av den franske sociologen Pierre Bourdieu. Förutom att ha en fin adress är omgivningen, enligt Bourdieu, minst lika viktig. Barnen ärver sina föräldrars smak för "fina" boende och därmed reproduceras klassmönstret.

KARTLÄGGNINGEN visar att få bor i hyresrätt. Ett undantag är paret Håkan Thörn, professor i sociologi, och Catharina Thörn, doktor i kulturstudier, som sedan 12 år bor i en femrummare på Pennygången i Högsbohöjd. För över ett år sedan tog de, med många andra i området, strid mot hyresvärden Stena som ville lyxrenovera husen vilket hade lett en hyreshöjning på 65–80 procent. Resultatet blev att Stena backade och

nu talas det om hyreshöjningar på runt 20 procent.

– Det är inte många professorer som bor i ett lågstatusområde. Men för min del har det nog med min klassbakgrund att göra. Jag har själv vuxit upp i ett liknande område i Björkekärr, några år före det stora miljonprogrammet. Det är inget politiskt val, inte ett sätt att demonstrera klasstillhörighet. Visst har vi råd att bo mer ståndsmässigt men jag har ingen lust. Vi trivs här och har rotat oss, säger Håkan Thörn, som forskar om stadsomvandling i ett historiskt perspektiv.

– Många av mina kollegor bor i Majorna och Masthugget, blandade områden med kulturellt kapital. Få bor i Askim och Billdal som upplevs vräkigt och borgerligt.

PROFESSORERNAS boende avspeglar också förändringen av stadsmiljön, i synnerhet omvandlingen av bostadsmarknaden från allmännyttan till privata boendeformer. Det innebär, enligt Håkan Thörn, att resursstarka grupper söker sig till city medan de resurssvaga trycks allt längre ut i periferin.

– Inriktningen mot cityuniversitetet har ökat klyftorna. Jag förnekar inte att det är trevligt med ett cityuniversitet, det drar till sig studenter och är bekvämt för oss som jobbar här. Men det har också bidragit till att höja statusen i city och fastighetsvärdena har skenat iväg.

Haga, som Håkan Thörn studerat under flera år, är kanske det tydligaste exemplet på gentrifiering av en hel stadsdel.

– Haga var förr ruffigt och slitet. När området renoverades trängdes låg- och resurssvaga grupper ut och in flyttade en akademisk medelklass. Det har blivit ett högattraktivt område.

2006 hade 44 procent av Hagaborna en lång universitetsutbildning jämfört med 23 procent för hela Göteborg. Under perioden 1990–2006 hade gruppen med endast grundskoleutbildning minskat med 40 procent.

Enligt Håkan Thörn är klassidentiteten inskriven i kroppen, ett uttryck för vad man gillar och inte gillar.

– Bourdieu visade hur långt man kan komma med habitusbegreppet

som en beskrivning av ens livsföring och vanor, en sammansmältning av varifrån man kommer och var man befinner sig idag. Bourdieus analys av de vidgande klassklyftorna håller ganska långt på 2000-talet. I dagens Sverige ökar de sociala klyftorna mer än i något annat land i OECD. Det får effekter för exempelvis skolorna i förorterna som blir allt sämre. Det skapas inlåsnings effekter och barriärer, som ger strukturella problem som är mycket svåra att åtgärda

– Satsningen på cityuniversitetet har sitt pris. Om exempelvis de konstnärliga utbildningarna förlagts till Hammarkullen istället hade det vitaliserat hela området och bidragit till breddad rekrytering.

SMAK OCH STIL spelar roll, fast kanske på ett mer omedvetet plan. Och smaken är subtil. Distinktionerna är små men viktiga, menar Jan Carle.

– Folk stoppar inte ner handen i en mäklarkatalog slumpmässigt utan de väljer bostad omsorgsfullt. Det måste vara rätt och passa. Att boendet klustrar sig är inte en tillfällighet. Du kan sukta efter ett högstatusområde men om omgivningen och livsstilen känns fel då mår du inte bra. Det kan vara så att överläkare väljer att manifestera sitt ekonomiska kapital genom att bo i en flott villa nära havet. Men man gör förmodligen inte detta utan att också gilla att bo i området. Det finns inga undersökningar på detta i Sverige men jag tror att olika grupper väljer bostadsområde utifrån en kombination av smak och tillhörighet.

Jan Carle tror inte att akademiker är så intresserade av att visa upp sin smak och stil för andra.

– För att stärka sitt symboliska kapital och klättra inom sitt sociala skikt, måste man lägga mycket pengar på dyra bilar, kläder och inredning. Men det betalar sig inte på samma sätt för en professor eftersom andra tillgångar gäller – det mesta handlar om att publicera sig och vara skicklig forskare och då är det viktigt att bo nära jobbet. Jag tror inte att professorer är kända för att vara kulturnobbar, men vad man väljer för boende, kläder och attribut har betydelse. Alla har en inre kompass. Som akademiker måste du lära dig det akademiska,

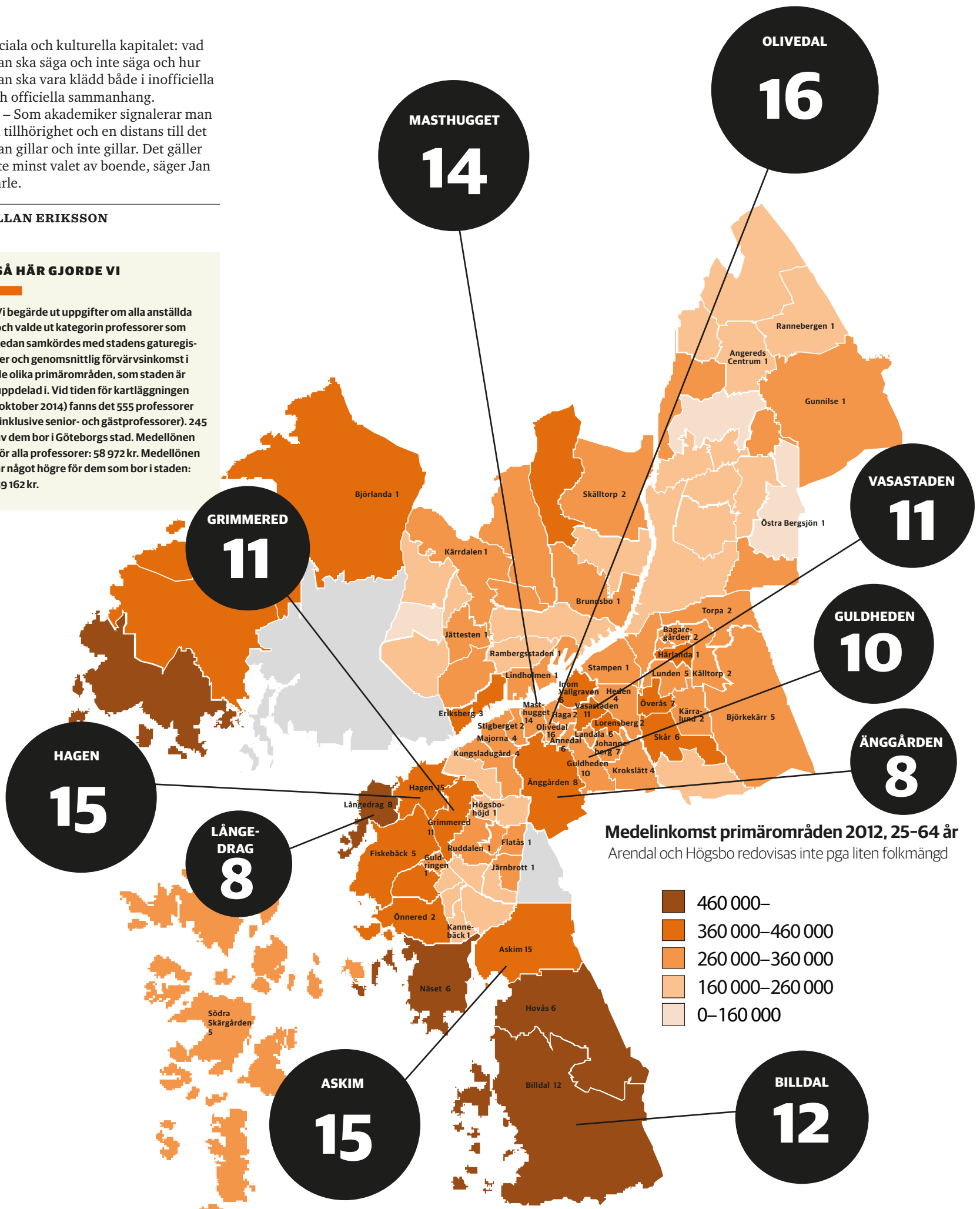
sociala och kulturella kapitalet: vad man ska säga och inte säga och hur man ska vara klädd både i inofficiella och officiella sammanhang.

– Som akademiker signalerar man en tillhörighet och en distans till det man gillar och inte gillar. Det gäller inte minst valet av boende, säger Jan Carle.

ALLAN ERIKSSON

SÅ HÄR GJORDE VI

Vi begärde ut uppgifter om alla anställda och valde ut kategorin professorer som sedan samkördes med stadens gaturegister och genomsnittlig förvärsinkomst i de olika primärområden, som staden är uppdelad i. Vid tiden för kartläggningen (oktober 2014) fanns det 555 professorer (inklusive senior- och gästprofessorer). 245 av dem bor i Göteborgs stad. Medellönen för alla professorer: 58 972 kr. Medellönen är något högre för dem som bor i staden: 59 162 kr.

Kartläggningen visar hur många professorer som bor i respektive primärområden i Göteborgs stad. I den här grafiken har vi valt ut tio områden där det bor flest professorer vilket illustreras av cirklarnas storlek.

Förvaltnings- utbildningen firade 70

► **Närmare 100 studenter**, lärare, alumner och samverkansparter deltog i 70-årsfirandet den 11 december av förvaltningsutbildningen vid Göteborgs universitet.

Lennart Nilsson, docent i offentlig förvaltning och tidigare prefekt, tog publiken med på en resa tillbaka till 1944 då de första 52 studenterna började på den socialkommunala linjen vid Göteborgs Socialinstitut. Idag har Förvaltningshögskolan drygt 40 anställda och cirka 500 studenter. Bland annat ges kandidatprogram och mastersutbildning i offentlig förvaltning.

Under eftermiddagen talade Marleen Brans, professor vid KU Leuven, om Förvaltningshögskolans utmaningar i ett europeiskt perspektiv. Bland annat framhöll hon vikten av att kartlägga vilka kompetenser som studenterna bör ha efter avslutad utbildning. Alumn Hanna Wik, som idag arbetar inom Göteborgs Stad, tyckte att en av de bästa sakerna med utbildningen var möjligheten till praktik.

– Utbildningen utvecklade också min analytiska förmåga och jag lärde mig att sortera vad som är viktigt i en stor mängd information, berättade Hanna Wik.

Nominera till forskningspris!

► **Nu är det dags** att nominera till Arbetslöshetskassornas Samorganisations forskningspris. Det nominerade arbetet ska belysa frågor kopplade till arbetslöshet, arbetsmarknad eller arbetslöshetsförsäkring och vara publicerat 2013–2014. Prissumman är 75 000 kronor och kan fördelas mellan flera forskare. Den som vill nominera en person eller grupp till priset skickar in arbetet tillsammans med en motivering på högst två sidor till info@samorg.org senast den 30 april 2015.

Mer information: melker.odebrink@samorg.org.

Könsneutrala toaskyltar

► **På Högskolan** för scen och musik finns nu könsneutrala toalettskyltar – utan symbolerna för man och kvinna.

Helena Wattström, som är enhetschef för musikalärutbildningen och likabehandlingsombud, berättar att ambitionen har varit att följa diskrimineringslagen.

– Vi har talat om vad som finns i rummen utan att ha med symbolerna man och kvinna. Det betyder att vi inkluderar alla innan det uppstår eventuella bekymmer. Vi undviker därmed indirekt diskriminering som kan missgynna personer med visst kön eller könsöverskridande identitet eller uttryck.

Klart för marin institution

Nu samlar Naturvetenskapliga fakulteten all marin verksamhet till en enda gemensam institution. Det beslutade fakultetsstyrelsen strax före jul förra året.
– Jag är mycket nöjd. Vi har kapacitet att bli världsledande inom det marina området, förklarar dekan Elisabet Ahlberg.

DET VAR DEN 11 december som den naturvetenskapliga fakultetsstyrelsen fattade beslut om att inrätta en institution för marina vetenskaper. Det innebär att personal med marin anknytning från andra institutioner på fakulteten får möjlighet att flytta dit. Den marina infrastrukturen, Lovécentret, kommer även fortsättningsvis att vara en egen enhet men samordning mellan infrastrukturen och den marina institutionen kommer att utredas.

– Forskarna och lärarna har själva fått bestämma vilken institution de vill tillhöra, förklarar Elisabet Ahlberg. Också teknisk och administrativ personal får möjlighet att välja, men måste förstås matchas med de behov som finns på institutionerna.

HITTILLS ÄR DET 117 medarbetare som vill byta till den marina institutionen, varav 69 lärare och forskare. De flesta hör till institutionen för biologi och miljövetenskap där cirka en tredjedel av medarbetarna flyttar. Men även ett tjugotal personer från institutionen för geovetenskaper kommer att gå över, liksom ett mindre antal från kemi och molekylärbio samt från kulturvård.

Institutionen för marina vetenskaper är också föreslagen som värd för det fakultetsövergripande marina centrum som Kerstin Johannesson, professor i marin ekologi, tillsammans med företrädare för alla fakulteter utredde under hösten. Den nya centrumbyggnaden, Hav och Samhälle, planeras starta i juli 2015.

– Vår marina profil kommer att bli ännu mer synlig när det nya forskningsfartyget, som just nu byggs i Polen, står färdigt någon gång i höst, förklarar Elisabet Ahlberg.

FOTO: JOHAN WINGBORG

Den nya institutionen ska vara på plats redan den 1 juli i år. Det innebär mycket arbete på kort tid. Bland annat har en styrgrupp tillsatts, som leds av Elisabet Ahlberg, samt fyra arbetsgrupper med olika ansvarsområden.

– **ALLA SOM VILL** engagera sig ska kunna vara med i någon grupp. Vi har också bildat en extern stödgrupp som består av Axel Wenblad, Julia Kubanek, Walker O. Smith och Jörn Thiede. Under våren kommer vi även att arrangera tre stormöten dit alla intresserade är välkomna. Arbetet med den nya institutionen pågår för fullt men det är inte nödvändigt att allt är klart vid halvårsskiftet. Eventuellt behövs det en interim styrning under hösten.

En viktig fråga är var Göteborgsdelen av den nya institutionen ska placeras rent fysiskt.

– Vi undersöker just nu en samlokalisering på Geovetar-centrum, förklarar Elisabet Ahlberg.

Fakulteten har också beslutat skjuta till fyra miljoner kronor för omställningsarbetet.

– **OMORGANISATIONEN** innebär mycket arbete, inte bara för dem som ska ingå i den nya institutionen. Också de institutioner som nu förlorar medarbetare behöver fokusera på sina områden. Det är ju viktigt att omorganisationen leder till något bra för alla parter.

För ett drygt år sedan såg

det ut som om det inte skulle bli någon marin institution, eftersom fakultetsstyrelsen sade nej. Varför har styrelsen ändrat sig?

– Fakultetsstyrelsen beslutade att frågan skulle utredas ytterligare, vilket också gjordes under 2014. Bland annat har vi fått in synpunkter från ordförandena i de paneler som medverkade i forskningsutvärderingen RED 10: Talat Rahman, Susanne Renner och Jörn Thiede. De var samtliga positiva till förslaget. Så denna gång var det en enad styrelse som sade ja.

EN MARIN institution är betydelsefull, inte bara för Naturvetenskapliga fakulteten, utan för hela universitetet, påpekar Elisabet Ahlberg.

– Vi är redan internationellt framstående inom exempelvis kustnära forskning och polarforskning. Med denna satsning kan vi bli ännu bättre, kanske till och med bäst i världen. Alla fakulteter är överens om att detta är en viktig profilfråga och med den nya fakultetsövergripande centrumbyggnaden kan alla som är intresserade av marina och maritima frågeställningar arbeta gemensamt för att utveckla forskning, utbildning och samverkan inom området.

EVA LUNDRÉN

Populär prefekt petas

Ingela Dahllöf, prefekt på institutionen för biologi och miljövetenskap, kommer inte att bli valbar för ytterligare en period.

Det fick hon veta i ett möte med dekan Elisabet Ahlberg strax före jul. Meddelandet har lett till en proteststorm.

PÅ ETT INSTITUTIONSMÖTE den 18 december berättade Ingela Dahllöf att hon fått veta att Elisabet Ahlberg inte kommer att stödja ett förslag från beredningsgruppen där hon föreslås som prefekt.

Beskedet har lett till upprorsstämning bland medarbetarna på institutionen för biologi och miljövetenskap.

Ett protestbrev, författat av docent Lars Johan Erkell, fick hela 89 underskrifter. Också institutionens ledningsgrupp och doktoranderna har protesterat och professor Michael Axelsson har till och med skrivit till rektor.

Upprördheten handlar om flera saker. Främst menar man att det inte finns någon ordentlig förklaring till varför Ingela Dahllöf, som enligt en arbetsmiljöundersökning har stöd hos närmare 85 procent av medarbetarna,

inte ska kunna bli omvald.

– Vi fick veta att det handlar om bristande förtroende samt om problem med ekonomin, förklarar proprefekt Lars Förlin. Och det stämmer att ekonomin inte är den bästa. Institutionen bildades för tre år sedan genom en sammanslagning av tre tidigare institutioner och Ingela har fått jobba hårt för att få ihop ekonomin som från start bland annat innebar minskat fakultetsanslag. Men under förra året började ekonomin vända uppåt.

Ingela Dahllöf

Elisabet Ahlberg

ATT INGELA DAHLLÖF är en bra ledare är dock oomtvistat, menar Lars Förlin.

– Hon är välinformerad, ger alltid hundra procent och lyssnar på alla. Men hon har kanske obekväma åsikter. I en demokratisk organisation borde det dock inte vara ett problem. Många upprors också över att

dekanen verkar kringgå Göteborgs universitets arbetsordning.

– Dekanen ska utse prefekt i samråd med beredningsgruppen, påpekar Michael Axelsson. Att meddela att Ingela inte kommer att godkännas innan en beredningsgrupp ens utsetts gör det meningslöst att överhuvudtaget ha val, då räcker det ju att dekanen helt enkelt utser den hon vill ha.

ELISABET AHLBERG anger ömsesidigt bristande förtroende som ett skäl till att hon inte kan acceptera Ingela Dahllöf som prefekt.

– Att jag tidigt gått ut med att jag inte kommer att acceptera ett förslag med Ingela som prefekt handlar inte om att föregå beredningsgruppen utan om att underlätta deras arbete. Det är ju ingen idé att de föreslår en prefekt som jag av olika anledningar inte har för avsikt att utse för ytterligare en mandatperiod.

Huvudskälet är dock institutionens ekonomiska problem, menar Elisabet Ahlberg.

– Fakultetens uppdrag är att hålla sin budget och varje institution måste göra sin del. Fakultetsledningen har vid upprepade tillfällen begärt in

en realistisk plan för arbetet med ekonomin men det har inte funnits en vilja att göra nödvändiga åtgärder för att komma i balans. Om en institution går med underskott flera år i följd måste någon annan betala vilket inte fungerar i längden.

Ingela Dahllöf påpekar att institutionen har en ekonomisk plan och 2015 kommer att gå med överskott.

– Dekanen och jag är dock inte eniga om vilken typ av åtgärder som ska ingå i den ekonomiska planen. Ekonomin var inte huvudskälet som jag fick höra i december, utan då var det en för kritisk hållning och att jag därmed skapar oro i organisationen.

MEDARBETARNA PÅ biologi och miljövetenskap kommer dock inte att ge upp.

– Eftersom ingenting är protokollfört vet vi inte om dekanen verkligen fattat beslut om att Ingela inte får väljas, eller om detta bara är dekanens privata åsikt. Ingela finns dock med på listan över valbara kandidater och vi är många som kommer att sätta henne överst, säger Michael Axelsson.

EVA LUNDGREN

Nu blir det enkelt att rapportera

Allt från arbetsskador, olyckstillbud och miljöproblem till stölder, hot och oegentligheter blir nu enklare att rapportera.

Systemet heter GURIA och införs över hela universitetet under våren.

– Arbetsmiljö och säkerhet hör helt enkelt ihop, förklarar säkerhetschef Leif Bouvin.

ENLIGT LAG SKA ALLA sorters skador och tillbud på jobbet rapporteras. För att göra detta har det tidigare funnits olika typer av blanketter för skilda ärenden som skrivits på och samlats in manuellt.

– Eftersom systemet var krångligt har vi haft en underrapportering av tillbud, olyckor och incidenter. Det är förstås inte bra, inte minst för att det minskar möjligheterna att arbeta förebyggande, förklarar prorektor Helena Lindholm Schulz.

GURIA står för risk, incident, analys och avvikelse. Poängen är att medarbetaren inte ska behöva fundera på

hur ett problem ska hanteras eftersom alla ärenden, oavsett om det handlar om arbetsmiljö, säkerhet, miljö eller förbättringsförslag, rapporteras in på samma sätt, via Medarbetarportalen.

NÄR EN ANMÄLAN gjorts skickas ärendet vidare till en handläggare på institutionen/enheten och efter en första bedömning och komplettering informeras automatiskt närmaste chef. Om det handlar om ett arbetsmiljöärende, arbetsskada eller tillbud kommer även aktuellt arbetsmiljöombud och central arbetsskadehandläggare att informeras.

– Systemet är enkelt och självinstruerande, förklarar Leif Bouvin. Alla chefer erbjuds information under februari och mars och alla handläggare kommer att få utbildning. Därefter kommer GURIA succesivt att införas över hela universitetet.

I steg 2 kommer också periodiska kontroller att kunna dokumenteras i systemet. Både systematiskt brandskyddsarbete, arbetsmiljöåtgärder

och miljöredovisningar kommer då att bli smidigare att hålla ordning på och dessutom blir det enkelt att ta fram statistik. Eftersom systemet är digitalt är det heller inte beroende av person, vilket gör att nya chefer snabbt kan sätta sig in i vilka åtgärder som gjorts tidigare.

– Systemet kan också användas för att göra analyser, påpekar Leif Bouvin. Vi kan exempelvis ta reda på om vissa tillbud, arbetsskador eller risker ökar eller minskar och jämföra olika områden för att underlätta det förebyggande arbetet.

Två institutioner på Samhällsvetenskapliga fakulteten och tre institutioner samt Core Facilities på Sahlgrenska akademien har redan varit testpiloter.

– EN AV INSTITUTIONERNA drabbades av inbrott redan dagen efter att systemet införts och fick därför tidigt en god inblick i hur smidigt det är. Vid rapportering av exempelvis ett inbrott fylls automatiskt en polisanmälan

i och en arbetsskada genererar en arbetsskadeblankett, färdig för prefekten att skriva på.

Göteborgs universitet är unikt i högskolevärlden med ett och samma system för arbetsmiljö, miljö och säkerhet.

– Tills vidare är det bara medarbetare som kan använda systemet. Men så småningom hoppas vi göra det tillgängligt också för våra studenter, förklarar Leif Bouvin.

EVA LUNDGREN

GURIA - SÅ GÖR DU

Om du vill göra en anmälan, oavsett om det handlar om miljö, arbetsmiljö, säkerhet eller om du vill komma med ett förbättringsförslag: Gå in på Medarbetarportalen. Välj Verktyg och sedan GURIA. Klicka på Rapportera i högerspalten och fyll i formuläret.

FOTO: JOHAN WINGBORG

Staffan I. Lindberg menar att Göteborgs universitet aldrig kommer att klara internationell rekrytering om vi inte lär oss hur det går till i andra länder, främst USA.

Vi kan lära av de bästa!

- För att lyckas rekrytera internationellt måste vi anpassa oss till internationella system.

Det menar Staffan I. Lindberg, professor i statsvetenskap. Han har själv rekryterat både postdoktorer och gästforskare från amerikanska toppuniversitet.

STAFFAN I. LINDBERG har tillbringat åtta år i USA, där han både gått igenom tenure track-systemet och suttit i flera rekryteringskommittéer. Han menar att Göteborgs universitet gör flera allvarliga fel när man försöker rekrytera internationellt.

– Inte bara i USA, utan också i stora delar av både Asien och Europa, följer varje universitetsämne en bestämd cykel när det gäller utannonsering och tillsättning av tjänster. Den som inte följer denna cykel får svårt att rekrytera, åtminstone från välrenommerade universitet.

För ämnet statsvetenskap gäller exempelvis att toppuniversitetet utannonserar nya tjänster i augusti–september med deadline i september–oktober.

Sedan går det undan.

– Före jul har man anställt den forskare man vill ha och han eller hon kan börja jobba redan i augusti nästa år. Universitet på en lite lägre nivå har en cykel som börjar något senare, och fångar därför upp sökande som inte fått jobb på toppuniversitetet.

Skälet till att anställningsförfarandet går så fort i USA är att universitet där inte har det omständliga system med sakkunniga som finns i Sverige, som innebär att en tjänst här kan ta över ett år att tillsätta.

– I USA är det istället prefektens uppgift att bilda en kommitté av sakkunniga på institutionen som går igenom alla ansökningar. Kommittén har kanske två veckor

»Det svenska systemet är så krävande att de sakkunniga inte alltid hinner göra ett särskilt bra jobb.«

på sig att sammanställa en lista på lämpliga kandidater som de presenterar för kollegiet där de också redovisar sitt resonemang. Av dessa väljs sedan en handfull ut som bjuds in på intervju och provföreläsningar som kan pågå ett par dagar. Efter en omröstning rangordnas kandidaterna som sedan kontaktas.

ATT DET AMERIKANSKA systemet skulle ha lägre kvalitet än det svenska håller Staffan I. Lindberg inte med om.

– Det svenska systemet är så krävande att de sakkunniga inte alltid hinner göra ett särskilt bra jobb. Dessutom är det en fördel att kollegiet, som ju ska arbeta tillsammans med den nyanställda, får vara med och bestämma. Ett sakkunnigförfarande får max ta en månad, anser jag. Tar det längre tid skjuter man sig själv, inte i foten, utan i huvudet.

Det är också viktigt att annonsera på rätt ställe. För statsvetenskap är det APSA, American Political Science Association, eller Chronicle of Higher Education som gäller.

– GU gör det dessutom onödigt svårt för sig genom att envisas med brittisk engelska i sin kontakt med omvärlden. ”Senior lecturer” betyder docent i England men är en ren

lärare utan forskning i USA, liksom i många andra delar av världen. Potentiella sökande riskerar därför att missa annonsen. Vi har också ofta för korta ansökningstider: om ansökan ska in inom tre veckor uppfattas det som att man redan har bestämt vem som ska få jobbet. Ansökningstiden måste vara åtminstone dubbelt så lång.

En internationell kutym är också att begära rekommendationsbrev av den sökande, förklarar Staffan I. Lindberg.

– För att ett rekommendationsbrev ska kunna innehålla även mindre smickrande omdömen är det viktigt att de inte är offentliga. Eftersom svensk offentlighet kräver öppenhet kan rekommendationsbrev här inte skickas tillsammans med ansökningshandlingarna. Istället kan man lösa problemet genom att be den sökande om exempelvis tre namn som lärosätet kan kontakta separat för information.

OCKSÅ DE KRAV som ställs på olika tjänster, som att sökande till en lektortjänst ska ha 200 timmars erfarenhet av undervisning, gör att yngre internationella forskare inte har en chans.

– Vi rekryterar ju för att få in fräscht blod och nya erfarenheter. Då kan man inte lägga så stor vikt vid undervisningserfarenhet. Visst är det bra med duktiga pedagoger, men studenter som söker till Harvard eller Yale gör ju knappast det för att där finns någon lärare som traskat runt och undervisat på mer eller mindre heltid i tio år. De söker sig till de universitet som har de bästa forskarna. Bra undervisning brukar komma på köpet.

Tuffare press på sakkunniga

Att rekrytera en lektor eller professor kunde tidigare, i vissa fall, ta upp till 2 år. Men nu arbetar Samhällsvetenskapliga fakulteten på att snabba upp hela processen och närmar sig ett halvår i snitt.

- **DET ÄR EN LÅNG** och trög process med många flaskhalsar. Att vi har ett förfarande med sakkunniga är oerhört viktigt för den objektiva bedömningen, men det ska inte behöva ta så lång tid, menar dekan Birger Simonson.

Att man nu bestämt sig för att göra något åt saken beror till stor del på att institutionerna inom humaniora och samhällsvetenskap har fått mer pengar. Men eftersom det tagit så lång tid att rekrytera lärare har pengarna samlats på hög.

- Det kunde ta oerhört lång tid innan lärare rekryterades

den och sakkunnighetsutlåtanden inhämtas. Sedan diskuteras det av lärarförslagsnämnden igen, då toppkandidaterna sällas fram, innan det slutligen landar på prefektens bord. Därefter hålls det intervjuer och provföreläsningar. Men eftersom lärarförslagsnämnden endast träffas var femte vecka gäller det för prefekterna att lägga fram ärenden som synkas med sammanträdestiderna. När en person slutligen blir erbjuden jobbet kan det förstås ta tid innan hen börjar.

- Vi har kortat tiderna i alla led. Vi ställer krav på att

och bli bättre betalt skulle det också vara lättare att få folk att ställa upp, tror Birger Simonson. Särskilt viktigt är det vid utannonsering av professorstjänster då det krävs tre sakkunniga.

- **ERSÄTTNINGEN ÄR** försumbar idag och det är ett omfattande jobb som ska hinnas med, ofta när det uppstår en liten lucka. Det är redan idag svårt att få tag på kvalificerade sakkunniga. Av samtliga professorer i landet är bara en tredjedel kvinnor och samtidigt ska vi ha en jämn könsfördelning bland de sakkunniga. Det leder till att kvinnliga professorer lätt blir överutnyttjade.

Birger Simonson tycker också att fakulteten har blivit bättre på att rekrytera internationellt. Enligt en kartläggning kommer hälften av alla nyanställda från andra lärosäten.

- Vi är bra på att få sökande från andra länder, framför allt när det gäller professorstjänster. Det är önskvärt att få fler utländska lärare men det är samtidigt ett problem eftersom en så stor del av vår grundutbildning ges på svenska. Om vi skulle lägga om utbildningen till engelska skulle det riskera att utestänga många nysvenskar som kanske har engelska som tredje språk, menar Birger Simonson.

ATT NÄRMA SIG ett amerikanskt rekryteringssystem tror han inte alls på.

- Där kan det gå på några dagar. Jag tycker att det finns ett stort värde i att behålla vårt system med sakkunniga och då tar det tid. Det stärker trovärdigheten i rekryteringen och öppnar för att man verkligen litar på att alla sökande får en objektiv bedömning.

Målet är att komma ner i en tid på fyra till fem månader innan en person börjar jobba.

- Vi är inte där än, men det är inte orealistiskt, säger Birger Simonson.

ALLAN ERIKSSON

FOTO: LARS-OLOF KARLSSON

Birger Simonson har satsat hårt för att korta rekryteringstiderna.

omsattes till fler timmar som kom studenterna till godo. Nu har vi vidtagit en annan åtgärd, nämligen att vi från och med årets bokslut drar in överskott från institutionerna som överstiger 10 procent. Fast jag tror inte att det ska bli nödvändigt eftersom institutionerna nu satsar hårt på rekrytering av lärare.

I PRINCIP ÄR det samma process som tidigare. Om en institution vill rekrytera en lektor eller professor måste utlysningstexten granskas av lärarförslagsnäm-

ansökningarna från institutionerna är fullständiga. Bland annat har vi blivit tuffare mot sakkunniga att de måste hålla tidsplanen. Tidigare kunde det dra ut på tiden, av en rad olika skäl. Vi utreder också om vi kan höja arvoden och införa en snabbhetspremie, men det är inte en fråga som vi själva kan besluta om eftersom det finns en överenskommelse med andra samhällsvetenskapliga fakulteter i landet.

Om sakkunnighetsförfarandet kunde få högre meritvärde

CITATET

»Det handlar så mycket om att bygga varumärke och skapa en framgångsbild av verksamheten utåt. Ledningen ser sprickor i fasaden som ett problem som måste döljas, men jag som statsvetare tycker ju att det är viktigt att sådant kommer till allmän kännedom när det handlar om offentliga medel.«

SÄGER STATSVE-
TAREN SHIRIN
AHLBÄCK ÖBERG VID UPPSALA
UNIVERSITET MED ANLEDNING AV
AUTONOMIREFORMENS EFFEKTER.
INTERVJU DEN 27 JANUARI
I TIDNINGEN CURIE,
WWW.TIDNINGENCURIE.SE.

Ingen satsning nu

► **Efter att frågan** har utretts under lång tid har GU:s ledning kommit fram till att det, för tillfället, inte kommer att bli någon satsning på MOOC, Massive Open Online Courses.

En orsak till beslutet är att MOOC-kurser ligger utanför GU:s reguljära utbildningsutbud och att de kostar för mycket pengar att dra igång. Det menar prorektor Helena Lindholm Schulz. Hon påpekar att hon ser stora möjligheter att utveckla våra egna lärometoder och pedagogik som bygger på digitala hjälpmedel och informationsteknologi.

- Det görs nu stora satsningar på infrastruktur och på att förbättra möjligheterna att utveckla interaktiva pedagogiska metoder, som blended learning. Utbildningsnämnden arbetar också aktivt för att stimulera denna typ av utbildningar.

Flera av Sveriges universitet har redan kommit igång med MOOC-kurser, bland annat Karolinska Institutet, som var först ut, och senast Lunds universitet. Men det ändrar inte Helena Lindholm Schulz ståndpunkt.

- Det är för resurskrävande att utveckla och driva globala nätkurser och om det ska ske måste det ligga helt utanför ramen för vårt ordinarie uppdrag.

Beskedet kommer som en besvikelse för docent Anne Farewell som hade kommit långt med vad som skulle kunna ha blivit GU:s första MOOC-kurs, om antibiotikaresistens.

- Det var synd. Jag tycker det hade varit bra för GU att synas på den här plattformen och visa upp delar av vår unika forskning, säger Anne Farewell som ändå inte tycker att det har varit bortkastad tid.

Får inte skänka pengar

► **I stället för att ge** medarbetarna en julgåva skänkte personalenheten pengar till en humanitär organisation. Behjärtansvärt, ja, men det är inte tillåtet att använda statliga medel för välgörande ändamål, enligt Ekonomistyrningsverket. Annars är julgåvor undantagna skatteplikt, men julkalappen får kosta maximalt 450 kronor inklusive moms.

Samarbete med Statens servicecenter

► **Göteborgs universitet** har för avsikt att samarbeta med Statens servicecenter, en statlig myndighet under Finansdepartementet, när det gäller löneadministration samt rese- och utläggsadministration. Den troliga starten är 2016. Statens servicecenter kommer också att placera ett kontor i Göteborg där berörda medarbetare inom universitetet erbjuds anställning.

En anledning till att universitetet väljer att ansluta sig 2016 är att avtalet för det nuvarande personaladministrativa systemet Palasso då löper ut och att ett nytt system, Primula, införs.

Fortsatt intresse för globalisering

► **Trenden mot** globalisering och ökad internationalisering fortsätter inom hela universitetsvärlden medan skepsisen sprider sig när det gäller MOOC. Det är några av slutsatserna i en rapport från Analys och utvärdering vid Göteborgs universitet.

– Rapporten sammanfattar de för universitetet mest intressanta och relevanta trenderna och diskussionerna under det senaste året, säger utredaren Magnus MacHale Gunnarsson.

Bland annat visar rapporten att framför allt höginkomstländer satsar på att locka till sig internationella studenter. EU-länder i norr ökar resurserna för högre utbildning och forskning medan länder i syd, tillsammans med de brittiska öarna, istället skär ner.

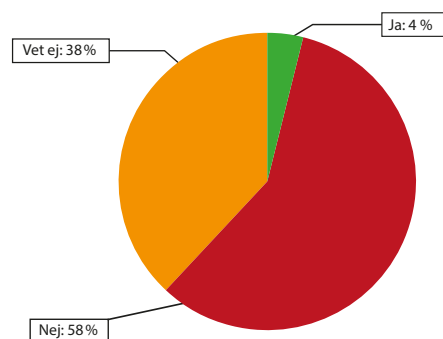
– Vi ser också att kvalitetsutvärderingar i allmänhet och prestationsbaserad medelstillsdelning i synnerhet fortfarande är populärt bland politiker och myndigheter.

Öppna nätkurser med tusentals deltagare, så kallade MOOC-s, fortsätter att få uppmärksamhet, om än inte lika mycket som under 2013.

– De är inte särskilt billiga för lärosätena, åtminstone inte med nuvarande affärsmodeller, säger Magnus MacHale Gunnarsson.

Webbpanelen NPM

De senaste åren har det införts nya styrformer på universiteten som brukar kallas för new public management. Anser du att denna utveckling har gynnat högskolesektorn?

Antal svarande: 69. Urvalet består av 100 anställda som utifrån ett slumpmässigt urval på 500 anställda fått ta ställning till om de ville ingå i GU Journalens webbpanel

Fler studenter kan få stipendier

För många utländska studenter är stipendier avgörande för att kunna studera vid GU. Men antalet stipendier räcker inte på långa vägar. Nu har rektor beslutat att skjuta till resurser från fyra av de Adlerbertska stipendiefonderna för att få hit fler studenter från länder utanför EES-området.

NÄR STUDIEAVGIFTER infördes 2011 rasade antalet sökande kraftigt från utomeuropeiska länder till universitetets utbildningar.

– Det blev ett väldigt stort tapp. Förutom att färre har möjlighet att komma hit leder det till minskad internationalisering i klassrummet, vilket även drabbar de svenska studenterna. Att vi nu kan göra något för att få hit fler utomeuropeiska studenter är ett steg mot målen i *Vision 2020*, säger Laila Johannesson, handläggare på International Centre, som tillsammans med enhetschef Hans Abenius har utrett frågan i över ett år.

FÖR DRYGT EN MÅNAD sedan tog rektor Pam Fredman beslut om att sätta av en del av medlen från fyra av de Adlerbertska stipendiefonderna för att kunna ge stipendier till studenter från länder utanför EES-området. Stipendierna ska täcka studieavgift och boendekostnad. Beslutet innebär också en särskild satsning på två mer heltäckande stipendier som även inkluderar levnadsomkostnader.

– Det handlar om studenter från ”utsatta” länder. Syrien har nämnts under utredningens gång, men vilka länder som kan komma ifråga kan variera från år till år och beslutas av rektor.

Det står också klart att pengar avsätts för att komplettera dagens befintliga stipendier från Universitets- och högskolerådet och Svenska institutet med stipendier för boendekostnad.

– Syftet med detta är att ge alla stipendiater samma ekonomiska förutsättningar oavsett var medlen kommer ifrån.

Laila Johannesson ser det som en efterlängtd satsning, särskilt i ljuset av att regeringen minskat

FOTO: PRIVAT

Adlerbertska stipendier ska kunna gå till studenter utanför EES, förklarar Laila Johannesson.

antalet stipendier till studenter från biståndsländer, vilka 2015 enbart går till studenter från Syrien och Sydafrika. För GU:s del innebär det alltså betydligt färre stipendiater i höst.

Men hur stor del av medlen från de aktuella fonderna som ska gå till utländska studenter är en kontroversiell fråga. I den remissomgång som gick ut i våras var de flesta positiva, men flera fakulteter påpekar att förslaget missgynnar studenter som idag får pengar från fonderna för att studera eller praktisera utomlands eller för att avsluta långa utbildningar. Det finns också en farhåga att det drabbar studenter med sämre ekonomiska möjligheter.

FÖR ATT MILDRA konsekvenserna kommer därför reformen att införas stegvis.

– Det är viktigt att införandet sker successivt och att man samtidigt kan informera studenterna om ändringarna, så att det inte blir för abrupt. Annars riskerar det att drabba studenter som planerat att söka dessa stipendier.

Inför läsåret 2016–2017 avsätts 12,5 procent av Adlerbertska fonderna till sammanlagt 21 stipendier. Året därefter fördubblas antalet stipendier. Efter två år ska satsningen utvärderas. Om det blir en fortsättning kommer

hälften av fonderna att gå till utländska stipendier. Om fyra år kan det handla om så många stipendier som 84.

– Det blir rätt mycket pengar. Om stipendiet både ska täcka studieavgifter och boendekostnader så har vi beräknat att varje stipendium hamnar på 180 000 kronor per år, kommenterar Laila Johannesson.

I UTREDNINGEN HAR det framkommit synpunkter på rimligheten i att bara ge stipendier till så kallade freemovers från länder utanför EES-området. Varför ska inte utbytesstudenter från samma områden kunna få liknande stipendier för boendekostnad? Den frågan ska nu utredas vidare av en särskild arbetsgrupp.

– Vår förhoppning är att öka antalet utländska studenter. Vi vet att stipendier har stor betydelse för studenter i vissa länder som inte har råd att både betala studieavgifterna och de höga boendekostnaderna i Sverige. Om vi vill vara ett internationellt universitet som tar ett globalt ansvar måste vi ge studenter från hela världen samma chans, säger Laila Johannesson.

ALLAN ERIKSSON

Boström positiv till förslag

I vår väntas regeringen föreslå ett nytt nationellt kvalitetssäkrings-system för högre utbildning.

– Enligt förslaget ska lärosätena själva få ansvara för utvärderingarna. Så är det i många andra europeiska länder, förklarar Bengt-Ove Boström, vicerektor för kvalitetsfrågor.

DET KVALITETSSYSTEM som infördes 2011 har lett till ganska mycket missnöje. Bland annat har det kritiserats för att vara politiskt styrt och för snävt inriktat mot värdering av examensarbeten.

– Utvärderingarna ser också likadana ut, oavsett utbildning. Men inom en mer praktiskt orienterad utbildning, exempel-

regeringen, och det ska efter beredning i regeringskansliet ut på remiss till lärosätena under våren.

– I princip handlar SUHF:s förslag om att lärosätena själva ansvarar för att kvalitetssäkra sina utbildningar, berättar Bengt-Ove Boström. Det ska ske med hjälp av externa granskare som värderar utbildningarnas resultat. Även företrädare för arbetslivet bör finnas med som undersöker utbildningens användbarhet och förberedelse inför arbetslivet.

OM FÖRSLAGET blir verklighet kommer det nya systemet alltså att bli mycket mer flexibelt än dagens. Nackdelen är att det blir svårare att jämföra liknande

också komma att göras, samt naturligtvis utvärderingar på förekommen anledning.

Om ett lärosäte visar otillräcklig intern kvalitetssäkring ska lärosätet få kanske ett år på sig att åtgärda bristerna. Om bristerna då kvarstår kommer någon form av åtgärd att tillgripas mot lärosätet. Om UKÄ finner att en enskild utbildning har otillräcklig kvalitet ska man som idag kunna ifrågasätta och dra in examens-tillståndet.

UKÄ KOMMER också att kunna göra temautvärderingar av till exempel internationaliseringsarbetet vid landets samtliga lärosäten. Man kan också komma att utföra nationella utvärderingar av utbildningar på basis av tidigare resultat eller som regeringsuppdrag.

Harriet Wallbergs förslag bereds nu av Utbildningsdepartementet. Under våren kommer det att skickas ut på remiss till lärosätena. Exakt hur det förslaget som remitteras kommer att se ut återstår att se. Ett nytt system kommer tidigast vara igång i januari 2016.

– Allt var inte fel med det gamla systemet, som trots allt var kvalitetsdrivande vad gäller de aspekter som granskades. Men förhoppningsvis får vi snart ett nytt system som är mer heltäckande och som bygger på tillit och ömsesidigt förtroende.

EVA LUNDGREN

FAKTA

Universitetskanslerämbetet, UKÄ, utslöts förra året ur den europeiska kvalitetsorganisationen The European Association for Quality Assurance in Higher Education eftersom det svenska utvärderingssystemet inte ansågs svara mot europeisk standard. Därför har regeringen gett Harriet Wallberg i uppdrag att ta fram ett nytt kvalitetssäkringssystem. Ramarna för det nya systemet kommer att gå på remiss till Sveriges lärosäten under våren. Beslut väntas i höst.

utbildningar vid olika lärosäten, medger Bengt-Ove Boström.

– Det är kanske synd, men som företrädare för Sveriges förenade studentkårer uttryckte det: det är viktigare att utbildningarna håller god kvalitet än att de kan jämföras. Och jämförelseambitionen leder till likriktning.

En fördel är att dubbelarbetet minimeras om lärosätenas eget kvalitetsarbete tas tillvara. Än viktigare är att man kan ta hänsyn till utbildningarnas olikheter, exempelvis om de är professionsutbildningar, konstnärliga utbildningar eller inom något tvärvetenskapligt område. Även studenternas inflytande ska garanteras.

– UKÄ:s roll blir istället att granska lärosätenas kvalitetssäkringssystem. Det kan förslagsvis göras i sexårscykler. Stickprovsvärderingar kan

»Och jämförelseambitionen leder till likriktning.«

BENGT-OVE BOSTRÖM

vis sjuksköterskeprogrammet, kanske inte examensarbeten är det viktigaste, förklarar Bengt-Ove Boström.

Sedan september förra året är UKÄ utslutet ur ENQA, ett europeiskt nätverk för kvalitetsgranskning av högskoleutbildningar. Det är extra genant eftersom Sverige för 15 år sedan var med och bildade nätverket.

FÖRRA ÅRET presenterade därför SUHF ett alternativt kvalitetssystem, utarbetat av SUHF:s expertgrupp för kvalitetsfrågor, där Bengt-Ove Boström är medlem. Liknande system finns i många andra länder, bland annat i Danmark, Nederländerna, Skottland och Kanada. SUHF:s förslag har sedan varit utgångspunkten för det ramförslag som utredaren, universitetskansler Harriet Wallberg, utvecklat. I december lades det fram för

Intresserad av SOM-samverkan?

► **Sedan starten 1986** gör SOM-institutet systematiska mätningar av allmänhetens vanor och attityder inom samhälle, politik och medier. Samverkan sker med forskare från hela landet och med myndigheter och andra organisationer som vill utvärdera sin verksamhet.

Är du eller din forskargrupp intresserad av samverkan? Senast den 4 maj 2015 är det dags att anmäla sitt intresse. Mer information samt anmälningsblankett finns här: <http://som.gu.se/samverkan/2012-ars-undersokningar>.

Global Free Speech

► **Nästa år fyller** den svenska tryckfrihetsförordningen, som är världens äldsta, 250 år. Göteborgs universitet kommer att uppmärksamma jubileet på olika sätt, bland annat genom projektet Global Free Speech.

Projektet tar avstamp i universitetets forskning kring yttrandefrihet i syfte att bidra till ökad kunskap och större engagemang för en fråga som är avgörande för människors framtida rättigheter i Sverige och i världen.

Redan på Mediedagarna i Göteborg, 5-6 mars, kommer Pam Fredman att presentera projektet i universitetets monter. Där kommer också medarbetare från JMG, Nordicom och Jonsers herrgård att medverka.

Också på Bokmässan kommer Global Free Speech att uppmärksammas, både i år och nästa år.

Gemensam monter på Bokmässan

► **Har du eller** din verksamhet intresse av att medverka på Bokmässan, som i år äger rum 24-27 september? Kommunikationsenheten planerar en gemensam monter som kan innehålla en mindre scen med möjlighet till kortare föredrag. För att eventuella föredrag ska uppmärksammas krävs att de annonseras i bokmässans tryckta programblad vilket kostar cirka 750 kronor/programpunkt och betalas av respektive programpunktarrangör.

Bokmässan fokuserar i år på Ungern. Dessutom kommer en rad isländska författare att medverka under rubriken *Röster från Island*.

Anmäl intresse senast 6 mars 2015 till helena.aaberg@gu.se

Nya profilprodukter

► **Det finns nu** en ny rymlig ryggsäck med ett inbyggt datorfack i profilsortimentet. Ryggsäcken stängs med spännen och är tillverkad i ett kraftigt polyestertyg med en miljöanpassad PU-beläggning som skyddar mot lättare fukt.

Andra nya produkter är en fairtrade "spork" (skedgaffel) i kokosnötsträ, överstrykningspennor samt en tygetikett med universitetets logga.

Forskning i ljuv förening

Att forska i par över fakultetsgränserna ger nya infallsvinklar och mer bredd. Det tycker doktoranderna Louise Eriander och Kristjan Laas som parar ihop marinekologi med miljörett.

EEN DOKTORAND i juridik som badar vid bryggor längs den bohuslänska kusten för att studera hur sjögräset ålgräs växer. Eller en marinekolog som återoppar lagtexter för att hävda kompensationskrav när någon byggt en brygga och förstört en ålgräsäng.

Låter det udda? Inom forskarprogrammet Zorro (Zostera restoration) hör det nästan till vardagligheterna.

– Som jurist är det kul att komma ut i verkligheten. Att jag själv kollat upp ålgräsbeståndet gör att jag får en helt annan förståelse när jag sedan ska studera olika ärenden juridiskt, säger Kristjan Laas.

– Och jag får en helt annan tyngd åt min forskning i marinekologi när jag kan visa att jag tagit hänsyn till olika juridiska aspekter, säger Louise Eriander.

TILLSAMMANS UTGÖR DE ett av paren i den unika pardoktorandskolan vid GU.

Pardoktorandprogrammet parar ihop studenter från olika discipliner för att bilda nyskapande, tvärvetenskapliga samarbeten. Det hela fungerar så att två forskare från olika fakulteter skriver en gemensam projektplan och med den som grund ansöker de om varsin doktorand.

Handledarna och doktoranderna arbetar sedan helt eller delvis tillsammans, men doktoranderna är anställda vid sin respektive institution och examineras där, var för sig.

I projektet Zorros fall heter handledarna Lena Gipperth, docent i miljörett, och Per Moksnes, docent i marinekologi. Med pengar från GU och forskningsrådet Formas drog de igång sitt gemensamma projekt i slutet av 2010.

– Per kontaktade mig och sade att han hade en idé kring ålgräs. Jättekul Per, sade

jag, men där går min gräns, berättar Lena Gipperth och skrattar vid minnet. Jag såg inga juridiska kopplingar till ålgräs.

– Men sedan nämnde han något om kompensationskrav och då klickade det. Där kunde vi faktiskt hitta ett viktigt samarbete. När någon förstört något måste man också kunna begära kompensation för att få det återställt.

Inom Zorro-projektet forskar gruppen nu både kring varför beståndet av ålgräs minskat dramatiskt på västkusten de senaste tjugo åren och om hur ålgräsängarna ska kunna återställas. Men också kring vilka juridiska krav på kompensation för förstörda ålgräsängar exempelvis myndigheter kan ställa och om den svenska lagstiftningen kan bli tydligare, tuffare och mer i linje med EU:s hårdare miljölagstiftning.

Förutom handledarna och doktoranderna ingår ytterligare två forskare i gruppen: ekonomen Scott Cole och biologen Eduardo Infantes.

– Vårt projekt ligger helt rätt i tiden, säger Per Moksnes. Så fort vi har ett resultat så vill någon ha det. Det är spännande att det vi gör är så efterfrågat.

Med nya medel från Havs- och vattenmyndigheten har Zorro också säkrat verksamheten ytterligare fyra år framöver.

MEN HUR FUNGERAR det egentligen att forska tvärvetenskapligt? Förstår doktoranderna ens vad den andre sysslar med?

– Om jag ska vara ärlig visste jag inte exakt vad ålgräs var eller vilken nytta det hade i ekosystemet när jag sökte doktorandtjänsten, säger Kristjan Laas. Men jag gjorde mitt exjobb i miljörett och tyckte det lät spännande.

Att sätta sig in i varandras ämnesområden har varit en av de stora utmaningarna.

Liksom att faktiskt kunna förstå termer och uttryck specifika för den andres disciplin.

– Det har varit utmanande men väldigt nyttigt. Det är lätt att bli lite insnöad på sitt eget ämne och ta för givet att alla förstår vad man pratar om, säger Louise Eriander. Här har jag tvingats bli tydligare och mer konkret.

– I början hade vi också små miniföreläsningar för varandra i gruppen. Vad är grundläggande för att förstå rättssystemet? Vilka funktioner fyller ålgräset? Så vi har utvecklat en gemensam förståelse under de tre år vi hittills jobbat ihop.

BÅDE KRISTJAN LAAS och Louise Eriander tycker det är inspirerande att vara del i ett forskningsprogram och att forskningen blir mer dynamisk på det sättet.

– Det blir mer spännande och mindre förutsägbart. Det dyker upp frågor som jag aldrig själv skulle ha ställt mig om jag bara satt ensam med min avhandling, säger Kristjan.

Men det finns svårigheter också. Bland annat att skriva de gemensamma forskningsartiklar som deras respektive avhandlingar delvis bygger på.

– Ja, skrivprocessen är lite jobbigare. Dels är vi vana att skriva på olika sätt men bara det att sitta med en text ihop tar ju längre tid, säger Louise.

Det har inte heller alltid varit helt lätt att få respektive institution med på noterna.

– Det kan vara svårt att vara tvärvetenskaplig. Risken är att man inte riktigt tas på allvar av någon disciplin, säger handledaren Lena Gipperth.

– Så för oss är det väldigt viktigt att doktoranden tar examen i sitt eget ämne för att kunna vara trovärdig hela vägen. Pardoktorandskolan är en innovation i sig

Louise Eriander är doktorand i marinekologi och Kristijan Laas i miljö rätt.

»Det dyker upp frågor som jag aldrig själv skulle ha ställt mig om jag bara satt ensam med min avhandling.«

KRISTJAN LAAS

”

och institutionerna kanske inte har varit helt förberedda. Vi har fått mycket positiv respons men det administrativa har varit lite bökiigt.

JUST HUR EN avhandling bör se ut har Kristijan Laas fått stängas en del med.
– Att bygga en avhandling på artiklar som jag gör nu är ovanligt på juridiska institutionen, här är det mer vedertaget att skriva en bok.

– Men den typ av motstånd jag stött på har jag ändå känt varit av omsorg om mig som doktorand. Institutionen vill inte kasta ut mig på djupt vatten, tillägger Kristijan.

Nej, tanken med pardoktorandprojektet är inte att utsätta studenterna för

någon form av experiment utan snarare att bredda deras fält och göra forskningen mer förankrad i verkligheten.

– Inom forskarvärlden är vi ganska ovana vid att jobba tvärvetenskapligt. Men titta på exempelvis Havs- och vattenmyndigheten, där finns både biologer, jurister och ekonomer som jobbar tillsammans, säger Per Moksnes.

– Vår förhoppning är att pardoktoranderna ska ha en bättre tvärvetenskaplig förståelse när de är färdiga forskare och kunna bygga vidare på detta. Vem vet, kanske skapar de ett helt nytt, tvärvetenskapligt ämne i framtiden.

TEXT: KARIN FREJRUD
FOTO: JOHAN WINGBORG

FAKTA

Tvärvetenskapligt projekt: *Icke-försämringskrav, kompensationsåtgärder och restaurering av marina habitat: rättsliga och ekologiska hinder och lösningar.*
Medverkande institutioner: Juridiska institutionen och institutionen för biologi och miljövetenskap.
Pardoktorander: Louise Eriander (marinekologi) och Kristijan Laas (miljö rätt).
Handledare: Lena Gipperth, docent i miljö rätt, och Per Moksnes, docent i marin ekologi.
Mer om projektet: www.gu.se/zorro.

Kort om ålgräs

- Kallas också bandtång och växer i grunda havsvikar.
- Ålgräset är en viktig länk i ekosyste-

met. Det binder bland annat sediment till havsbotten och gör vattnet klarare och hindrar erosion av stränder. Det är viktigt för den biologiska mångfalden då torsk, ål och vittling uppehåller sig där och äter de smådjur som lever i ålgräset.

- De senaste 20 åren har ålgräsbeståndet minskat med 60 procent på västkusten.
- Övergödning och överfiske samt en större exploatering av kusten med många bryggbyggen är troliga orsaker till den dramatiska minskningen.

Läs mer om GU:s pardoktorandprogram och övriga projekt: http://havs-forsk.gu.se/Graduate_school/graduate-school-projects.

Mästare i motstånd

Julafton 2013 ringer telefonen hemma hos Stellan Vinthagen. Det är University of Massachusetts som meddelar att han utsetts till världens första professor i icke-våld och civilt motstånd.

– Tjänsten, som har direkt syfte att störta diktaturer och främja mänskliga rättigheter, var den bästa julklapp jag någonsin kunnat få.

EKOBYN PÅ ORUST är förförande pittoresk, även denna gråkalla januaridag då GU Journalen letar sig fram på slingriga vägar. Här finns ett tjugotal ekologiskt byggda hus, fruktträd, skog samt får som fridfullt betar på ängen. Vatten får man från den intelligande sjön och rotzonsavloppssystemet är byggt av hantverkare från Christiania i Köpenhamn.

Vi är på väg till ett vitt hus med grönmålad snickarglädje från 1861. Där bor sedan sju år Stellan och Li Vinthagen. De har nyligen kommit hem från Amherst, Massachusetts, där de skaffat lägenhet i ett kollektiv i Pioneer Valley Cohousing.

Ute faller de första regndropparna, men inne sprakar brasan i en av de många

»Med disciplin och idog träning går det faktiskt att bli bättre. Och det gäller inom alla områden ...«

”

ner än något annat land, finns här också en stark tradition av civilt motstånd på ett sätt som knappast längre förekommer i Sverige.

Det tog universitetet två år att välja rätt person för tjänsten. Bland annat fick Stellan Vinthagen genomgå ett trettiotal intervjuer samt ge två provföreläsningar.

– Man ville ha någon som kunde bygga nätverk, söka forskningsmedel och samarbeta med både aktivister och akademiker. Och det är ju precis det jag har gjort under hela mitt akademiska liv!

Stellan Vinthagen är nämligen uppvuxen med berättelser om Mahatma Gandhi och Martin Luther King. Hans far var vapenvägrare och hans farfar fackföreningsaktivist som hamnade i militärfängelse för att under kriget ha släppt in judar när han skulle bevaka gränsen i Skåne.

– **MINA FÖRÄLDRAR** uppfattades nog som hippies i det lilla samhället Ramsjö utanför Ljusdal där jag växte upp med new age, yoga och meditation i en sorts vegetarisk diktatur. Min första protesthandling utförde jag redan som fyraåring när jag en dag rusade till köttdisken i mataffären och knyckte en korv som jag genast stoppade i mig. Slaktaren hade jätteroligt, som de enda vegetarianerna i bygden var vi förstås ganska kända. Men mamma insisterade på att betala för likdelarna.

Idag både snusar och dricker han, och vegetarian är han inte heller. Men den viktigaste lärdomen från föräldrarna, att människan har ett moraliskt ansvar för vad hon gör med sitt liv, har lett honom genom tillvaron.

Livsvisdom kom dock inte bara från familjen.

– Idag är jag helt ointresserad av sport. Men när jag var ung var det fotbollen som lärde mig att med disciplin och idog träning går det faktiskt att bli bättre. Och det gäller inom alla områden: människan har kapacitet till både det ena och det andra men genom övning kan vi stärka det som är gott.

På 1980-talet blev Stellan Vinthagen aktiv i plogbillsrörelsen och protesterade bland annat mot Jas 39 Gripen och Bofors. 1986 var han en av de aktivister som så småningom fick tre månader i västtyskt fängelse för att ha knackat sönder avfyrningsutrustningen till en kärnvapenmissil. 1998 deltog han i en aktion mot brittiska kärnvapenubå-

ten Trident, som ledde till ett halvår bakom lås och bom. Trident protesterade han också emot 2007, tillsammans med ett sjuttiototal andra forskare, genom Academic Seminar Blockade. Och 2012 var han en av de elva svenskar som greps av israeliska myndigheter på Ship to Gaza-fartyget Estelle.

Sin doktorsavhandling skrev han delvis i fängelse.

– När jag kom till universitetet trodde jag först att jag skulle betraktas som kontroversiell. Men så har jag aldrig upplevt det. Istället är det från aktivistmöten som jag bokstavligen blivit utkastad.

Men att hans tid i fängelse till och med skulle ses som en merit när han sökte professuren i Massachusetts hade Stellan Vinthagen inte väntat sig. Inte heller att samarbete med aktivister över hela världen skulle bli en avgörande del av jobbet.

– Det finns de som menar att samhällsvetare ska vara neutrala till sitt studieobjekt men det håller inte jag med om. Man kan jämföra med medicin. Ingen ifrågasätter att medicinska forskare samarbetar med kliniker och tar tillvara deras praktiska erfarenhet för att bekämpa sjukdom. På samma sätt ser jag på konflikt- och fredsforskning: det finns aktivister runt om i världen som under svåra omständigheter bygger upp kunskap om hur man kan bedriva motstånd. För mig är det självklart att min forskning ytterst handlar om att stödja deras kamp för demokratisering och mänsklig frigörelse.

FÖR ÄVEN OM tillståndet i världen kan synas dystert händer det faktiskt saker. Sedan 1970-talet har ett fyrtiotal länder lyckats befria sig från förtryck och utvecklats mot större frihet genom folkrörelsers motstånd, dessutom nästan helt utan att använda våld.

– Det finns knappast något som är starkare än organiserad folklig makt! Demokratiseringen är anmärkningsvärt hoppfull i exempelvis Sydafrika, Indonesien, Filippinerna, Chile, samt inte minst i många länder i forna Östeuropa. Om man tittar på de senaste 106 åren så har fredligt motstånd varit dubbelt så effektivt som väpnad kamp. Världen har aldrig tidigare sett en sådan folklig mobilisering och transnationell samverkan som idag, kampen är mycket större än exempelvis mot slaveriet på 1800-talet. Men det som förvånar mig är att så få forskare intresserar sig för hur de latinamerikanska militärregimerna föll, för Solidarnosc eller för den frihetslängtan som nu finns i arabvärlden. Traditionellt undersöker konflikt- och fredsforskare orsakerna till krig, diktatur och orättvisor. Nu borde det vara dags att ta reda på hur man går vidare och åstadkommer förändring.

Men Stellan Vinthagen vill inte fungera som en megafon som okritiskt förmedlar det aktivisterna vill föra fram.

– Istället är min uppgift att vara sympatisk men kritisk: Varför ger upproren inte bättre resultat, vad finns det för interna svårigheter, pågår maktkamper eller rentav förtryck också bland dessa människor? Eftersom jag själv ägnat mig åt civil olydnad kan jag upptäcka sådant som aktivisterna, av goda skäl, ofta pratar om.

kakelugnarna. Stellan Vinthagen plockar fram kaffekoppar och det märks att han fortfarande är tagen av storheten i det uppdrag han fått.

– Professuren är nästan osannolikt förmånlig. Dels är den på livstid, precis som det var förr i Sverige, men med utvärdering vart sjunde år. Dels förväntas jag resa mycket och har därför bara undervisning tre månader på hösten.

Professuren finansieras av en kväkarfamilj med en donation på 2,8 miljoner dollar. Familjen har tidigare varit aktiv i Vietnam- och medborgarrättsrörelserna men vill vara anonym.

– USA är fullt av kontraster. Samtidigt som landet står för drygt hälften av världens militära utgifter och utför fler interventio-

För även om det är svårt att störta en diktator är det arbete som kommer därefter ännu besvärligare. Då måste de grupper som kämpat tillsammans försöka komma överens, och att det inte alltid går så bra visar exempelvis utvecklingen i Egypten.

Det gäller då att lyfta fram de goda exempel som finns, exempelvis Sydafrika, menar Stellan Vinthagen.

– Efter den solklara valsegern 1994 gjorde ANC motsatsen till vad många kanske hade väntat sig. Istället för att styra med oinskränkt makt bjöd man in de forna förtryckarna till en samlingsregering. Även om Sydafrika idag är lika ojämnt som före revolten och ANC är ganska korrupt, har man i varje fall lyckats skapa demokrati.

Vad skulle han då ge för råd, exempelvis till de protesterande ungdomarna i Hong Kong, som i december avhystes från sina tältläger?

- I HONG KONG HAR aktivisterna gjort tre misstag: för det första bör inte en liten grupp som kämpar mot en övermäktig regim ställa alltför höga krav, det är bättre att förändringen sker stegvis. För det andra är det olämpligt att fokusera sitt motstånd på ett tältläger eller någon annan fysisk plats som kan bli attackerad; istället bör motståndet kombineras med metoder som bojkotter eller något liknande som är svårare att komma åt. Det tredje misslyckandet var att inte lyckas sprida mobiliseringen till det kinesiska fastlandet. Men tänk om aktivisterna hade kunnat gå en kurs för att lära sig av erfarna aktivister och forskare hur man gör? Det är det jag med min forskning hoppas uppnå.

För den som vill göra fredligt motstånd

»Idag verkar vi dock alltmer leva i en glasbubbla som om världen utanför inte existerar.«

”

gäller det att hitta sprickor i systemet, påpekar Stellan Vinthagen.

– Att omvända Hitler hade exempelvis knappast gått, däremot går det att skapa relationer till några personer inom regimen som kan bidra till att förtrycket lättar. Men utvecklingen mot en mer högteknologisk krigföring gör detta svårare. Hur protesterar man exempelvis mot militärer i USA som krigar med hjälp av fjärrstyrda drönare och som därför aldrig ser de människor de dödar? I Pakistan har aktivister lagt ut jättestora bilder på marken så att drönarna åtminstone ska registrera ett människoansikte.

DET SOM VERKAR svårast att göra motstånd mot är ockupationer, förklarar Stellan Vinthagen.

– Det jag hoppas är därför att kunna föra samman människor från exempelvis Palestina, Västsahara, Västpapua och Tibet för att de ska kunna dela varandras erfarenheter och lära av tidigare motståndsrörelser. Sverige har en stark tradition av solidaritet, påpekar Stellan Vinthagen.

– I början av 1990-talet stod vårt land exempelvis för hälften av ANC:s budget och

STELLAN VINTHAGEN

ARBETAR: 75 procent som världens första professor i icke-våld och civilt motstånd vid University of Massachusetts, Amherst, USA, men kommer också att arbeta 40 procent i Sverige (vid institutionen för globala studier, Göteborgs universitet och institutionen Individ och samhälle, Högskolan Väst). En av de drivande bakom nätverket Resistance Studies Network.

BÖCKER: Doktorsavhandlingen *Ickevåldsaktion – en social praktik av motstånd och konstruktion* (2005), *Motstånd* (2009, tillsammans med Mona Lilja), *Motståndets väg: civil olydnad som teori och praktik* (2011, tillsammans med Pelle Strindlund), *Tackling Trident* (2012, tillsammans med Justin Kenrick och Kelvin Mason), *Law, resistance and transformation: social movements and legal strategies in the Indian Narmada struggle* (2014, tillsammans med Håkan Gustafsson och Patrik Gustafsson) samt *A theory of nonviolent action* (2015).

FAMILJ: Hustrun Li och dottern Ninja.

BOR: I ekobyen på Orust samt tre månader om året i ett kollektiv i Amherst, Massachusetts, USA.

ÅLDER: 50 år.

FAVORITBOK: *Kriget vid världens ände* av Mario Vargas Llosa.

STELLAN REKOMMENDERAR: Den prisbelönta boken *Why Civil Resistance Works* av Erica Chenoweth och Maria J Stephan.

FAVORITFILM: *Matrix*, *Terminator 2*, *Det stora blå*, *Svart katt – vit katt*.

FAVORITMAT: Indisk mat i Indien.

MIN BÄSTA/SÄMSTA SIDA: Envishet/tids-optimism.

ÖVRIGA INTRESSEN: Trädgårdsarbete, lätt jogging, film, romaner.

Sverige var ett av de första länderna att erkänna PLO. Idag verkar vi dock alltmer leva i en glasbubbla som om världen utanför inte existerar.

Vi har glömt att också Sveriges utveckling till en demokrati med stor personlig frihet bygger på civilt motstånd, menar Stellan Vinthagen.

– Varenda del av grundlagen går faktiskt att härleda till de stora folkrörelsernas fredliga kamp, där en kombination av strejker, blockader och en tydlig vilja till kompromiss skapade framgång. Idag verkar svenskarna tro att det räcker med goda argument, men grundläggande förändring kräver att vi vågar ta personliga risker.

NU SER STELLAN VINTHAGEN fram emot vårens resor, bland annat till USA.

Men när vi går ut i kylan på gårdsplanen pekar han ut över sjön. I grådiset skymtar där en liten byggnad vid vattnet.

– Vid bryggan där borta finns ekobyns vedeldade bastu. För visst är det spännande med främmande länder, men det första jag längtar efter när jag kommer hem igen från, det är dit bort, till ett härligt bastubad.

TEXT: EVA LUNDRÉN

FOTO: JOHAN WINGBORG

Titta på vårt webb-tv-inslag: <http://youtube/ESBzEpOH3Lc> eller använd QR-koden nedan.

Om skillnaden mellan en bilfabrik och en myndighet

- Enkelt, snabbt och rätt, det var ledorden när Försäkringskassan skulle omorganiseras. Tanken var att skapa en arbetsplats som helt enkelt var världsbäst, där all verksamhet såg likadan ut - till och med tårtorna.

Det berättade Gertrud Larsson, författare till pjäsen *Den flygande handläggaren* under ett seminarium arrangerat av fackförbundet ST.

SEMINARIET HÖLLS den 28 januari på Handelshögskolan och temat var *Den tysta revolutionen 2: Om new public management och den svenska välfärden*.

Stefan Schedin, ordförande för ST vid GU, inledde med att berätta att new public management genomsyrar allt fler delar av samhället, även universiteten.

- Att vi i universitetsvärlden inte gör mer motstånd beror bland annat på alla visstidsanställningar. Enligt en undersökning från Uppsala universitet är GU ett av de lärosäten som gått längst när det gäller new public management och en tysthetskultur riskerar att breda ut sig.

ST HADE BJUDIT in två föreläsare. Journalisten Kristina Mattsson, som bland annat skrivit reportageboken *Välfärdsfabriken*, berättade hur människor inom vård, skola och omsorg förväntas arbeta enligt en modell tagen från amerikansk bilindustri i början av 1900-talet.

- Det handlar om att skapa otrygga arbetsförhållanden där yrkeskunskapen upphör att vara personbunden och individer blir utbytbara. Allt ska kontrolleras, all struttid - som alltid uppstår när man har med människor

FOTO: ELSABET SVERLANDER

Gertrud Larsson har skrivit en pjäs om en hämnande handläggare.

att göra - rationaliseras bort. Tidigare var det mest arbetarklassen som behandlades dåligt, idag finns detta sätt att tänka överallt, även bland högutbildade med bra lön. Erfarna medarbetare reduceras till personer som ska följa ett schema, kosta vad det kosta vill.

När författaren Gertrud Larsson för fem år sedan började skriva sin pjäs *Den flygande handläggaren* hade hon inte ens hört talas om new public management.

- INSPIRATION FICK JAG bland annat från en blogg där en uppsatt person inom Försäkringskassan berättade om omorganisationen 2005-2008 då 21 länskontor skulle göras om till en enhetlig myndighet.

Gertrud Larsson läste ur sin pjäs

som bland annat handlar om hur Försäkringskassans generaldirektör Curt Malmberg kom i kontakt med produktionsdirektör Maivor Isaksson, som bland sina meriter kunde räkna att ha lagt ner alla postkontor i landet.

- Man kan uttrycka det som att

förvandlas till en hämnande hulk.

Jens Stilhoff Sörensen, universitetslektor vid institutionen för globala studier, är känd för sin kritik av new public management. Han menade att frustrationen över utvecklingen är utbredd, exempelvis inom skolan,

»Det gällde att klippa av alla kontakter mellan handläggare och allmänheten, eller "kunderna" som det numera hette ...«

GERTRUD LARSSON

Nelson Mandela mötte Josef Stalin. Maivor Isaksson var helt besatt av omorganisation och peppade de anställda med uttryck som "Vi höjer värdet på samtliga varumärken", "Vi ska bli myndigheternas Ikea" och "Försäkringskassan ska bli som McDonalds" - varpå en medarbetare påpekade att stressigt och låga löner har man ju redan.

BLAND ANNAT INFÖRDES en klippstrategi. Vad är det? undrade den förvirrade Curt Malmberg.

- Det handlade om att klippa av alla kontakter mellan handläggare och allmänheten, eller "kunderna" som det numera hette, för att öka effektiviteten. Alla medarbetare skulle sitta i öppna kontorslandskap och inga variationer mellan olika kontor accepterades. För att fira den nya organisationen beställdes exempelvis ett antal tårtor till alla kontor ute i landet, även de exakt likadana.

Pjäsen bygger på autentiskt material, förklarade Gertrud Larsson.

- Den enda person jag hittat på är handläggaren Marianne, som till slut

vården och polisen, men att vi saknar ett gemensamt språk att utbyta erfarenheter på. Därför ser vi inte att de problem som universitetsvärlden brottas med, som byråkratisering, ständiga utvärderingar och avprofessionalisering, i grunden är desamma som på många andra håll i samhället. Det gör att vi kritiserar utvecklingen i vår egen sektor istället för att lyfta problemen till en generell nivå.

- Denna nyliberala styrningsfilosofi, där regelstyrning ersatts av målstyrning, infördes faktiskt av socialdemokraterna. Det innebär att man får new public management oavsett hur man röstar. Att det inte finns något alternativ skapar passivitet och urholkar demokratin. En helt ny kultur är på god väg att införas på våra arbetsplatser, och det diskuteras inte ens. Att vi hittar ett gemensamt språk oavsett var vi jobbar är därför av största vikt.

**EVA LUNDGREN
OCH ALLAN ERIKSSON**

**VÄLKOMMEN TILL ÖPPEN SEMINARIEDAG
6 MARS 2015 - INFÖR INTERNATIONELLA KVINNODAGEN.**

Forskning och fakta kring internationell genusforskning.

**INTERNATIONELLA
KVINNODAGEN 2015**

Fullständigt program: www.gu.se/kvinnodagen

Nu svetsas Skagerak ihop

Det som för bara ett par veckor sedan var en stor mängd utspridda stålplåtar bildar idag konturerna av ett fartyg. Och det är på historisk mark i Polen som Göteborgs universitets nya forskningsfartyg Skagerak nu tar form.

SILLUETTEN AV FÖREN till nya Skagerak avtecknar sig mot den vintergrå himlen. Bland gigantiska lyftkranar och byggnadsställningar på varvet Nauta Shiprepair Yard i Gdynia jobbar varvsarbetare med att hissa upp fören i skyn, för att sedan långsamt sätta ner den på en lastvagn. Vinden är kylig och luften full av fukt. Snö och is täcker marken. Blåsten griper tag i presenningarna intill oss. Det gnisslar och tjuter; det här är en arbetsmiljö med hög ljudnivå.

Marinkemisten och professorn Katarina Abrahamsson är en av de medarbetare från Göteborgs universitet som är på plats på varvet. Hon gläds åt att det nya forskningsfartyget snart står klart.

– Äntligen får vi ett modernt forskningsfartyg där vi kan forska på frågor som är relevanta idag och imorgon. Det här är dessutom en viktig plattform för att ge rätt utbildning till de studenter som faktiskt kommer att ta över så småningom, säger Katarina Abrahamsson.

Vi står på historisk mark. Det var här som varvsarbetaren, elektrikern och sedermera presidenten Lech Wałęsa grundade fackföreningen Solidaritet 1980. Då jobbade 20 000 varvsarbetare på det som då kallades Leninvarvet. Idag delar flera varv på varvsområdet och här jobbar idag en bråkdel av dem som under 1980-talet arbetade på Leninvarvet.

Det var 2013 som Göteborgs universitet beställde ett nytt fartyg för utbildning och forskning. Det ska ersätta det 45 år gamla forskningsfartyget med samma namn.

ETT LJUSSKEN överraskar. En störtskur av gnistor sprakar och lyser upp när en svetsare strax bakom lastvagnen sätter svetsen i en fartygsplåt. Det är svårt att få tag på kompetenta svetsare i Polen eftersom de flesta arbetar i Norge. Istället får varven förlita sig på nordkoreanska svetsare som kommit hit som gästarbetare, berättar Kjell Johansson, universitetets

kvalitetskontrollant på plats. Han understryker att Nordkorea är en varvsnation och har mycket kompetenta svetsare. Kjell Johansson guidar runt på varvsområdet.

– Min uppgift här är att hålla ögonen öppna och kontrollera att allt i processen med fartygsbygget fungerar och utförs på rätt sätt enligt de beskrivningar som projektledningsgruppen angett, säger han.

NYA SKAGERAK blir 45 meter långt och kommer att ha en vikt på cirka 900 ton. Miljökraven är högt ställda. Ullika Lundgren, miljösamordnare på Naturvetenskapliga fakulteten, har varit med i fartygets projektgrupp i snart två år.

– Universitetet har ju ett certifierat miljöledningssystem som innefattar i stort sett allt vi gör. När man började planera forskningsfartyget blev det naturligt att också miljösäkra upphandlingen och ställa miljökrav i byggprocessen, säger hon.

Lagen om offentlig upphandling innebär att inga krav som diskriminerar fick ställas, inte heller krav som bara svenska företag kan uppfylla.

– Vi hade naturligtvis en lång lista med krav, dels på hur leverantören skulle arbeta och uppfylla miljökrav, och dels på pris och kvalitet. Jag var med när anbuderna kom in, de var ett tiotal, några gick bort med en gång. Men en 3–4 stycken anbudsgivare hade precis som vi på GU miljöcertifikat ISO 14001, säger Ullika Lundgren. I slutändan valdes det polska varvet Nauta Shiprepair.

Det är en högtidlig dag eftersom myntceremonin för Skagerak snart ska äga rum. Och det är i Nautas varvshall som detta ska ske, denna kylslagna dag i januari. Representanter från GU:s fartygsgrupp finns på plats, likaså varvets ledning. Alla är påpälsade i jackor, mössor och hjälmar.

Michael Klages, som är föreståndare för Sven Lovén centrum för marina vetenskaper, håller upp en sammetsbeklädd ask där ett silver- och ett guldfärgat mynt glimmar.

– Det är en bra dag för Göteborgs universitet. All planering och alla möten och diskussioner har nu lett fram till ett forskningsfartyg som snart står klart och som kommer att ge oss bra forskningsmöjligheter inför framtiden, säger Michael Klages.

Myntläggning är en ceremoni från segelfartygens tid då man lade ett guldmynt under mastfoten. Det skulle bringa lycka och framgång till fartyget.

Projektledare för det nya forskningsfartyget är Anders Backman. Han har en gedigen erfarenhet av skeppsbyggande och har varit kapten på bland annat isbrytaren Oden.

– Vi har valt två mynt: ett som är till minne av Solidaritets bildande,

och en tvåkrona i silver från 1968, då gamla Skagerak levererades till Göteborgs universitet.

Så banar sig Michael Klages fram genom klungan av åhörare och mellan polska och svenska flaggor för att kunna utföra myntläggningsceremonin. Han håller ett kort tal och bankar lätt på de två mynten i skenet av fotoblixtrar från lokala journalisters kameror.

FORSKNINGSFARTYGET ligger långt framme när det gäller teknik. Nya Skagerak kommer att ge möjligheter som inte har funnits tidigare i den marina forskningen.

– Det som framför allt utmärker fartyget är den tekniska utvecklingen när det gäller hydroakustiken, likaså möjligheter att

Fören till nya forskningsfartyget Skagerak forslas på lastvagn till varvshallen där myntläggningsceremonin ska hållas.

Det är svårt att få tag på kompetenta svetsare i Polen eftersom många arbetar i Norge. Istället får varven i flera fall förlita sig på nordkoreanska svetsare.

Nya forskningsfartyget Skagerak kommer att vara 45 meter långt när det är färdigbyggt och ha ett deplacement på cirka 900 ton. Fartyget ersätter det 45 år gamla forskningsfartyget med samma namn och har högt ställda miljökrav.

»Det är gjort för alla typer av marin forskning och kommer också att bli en viktig del i studenternas utbildning.« **KATARINA ABRAHAMSSON**

arbeta med undervattensfarkoster av olika slag från fartyget. Ny teknik kommer att ge forskarna möjligheter till forskning man inte kunnat göra tidigare, säger Anders Backman.

För att miljökrav och andra krav ska kunna följas vid fartygsbyggandet utarbetade projektgruppen en teknisk specifikation på över 200 sidor. Där står bland annat en klausul om all vetenskaplig utrustning och hur allt ska dimensioneras.

– Det är jätteviktigt att ha en sådan specifikation när varvet försöker skära kostnader eller när varvet anlitar underleverantörer. Det måste finnas en miljöspecifikation där det står vad vi kräver, säger Ullika Lundgren.

I SPECIFIKATIONEN nämns till exempel 11 olika material som inte får användas, som bromerade flamskyddsmedel.

– Att en del ämnen inte får användas är självklart för oss i Sverige, men det här är en internationell upphandling så det måste tydliggöras. Varje ämne som byggs in i båten måste registreras, så att man vet vad den innehåller då man en gång plockar isär den, säger Ullika Lundgren.

Under de gångna två åren har hon varit

i kontakt med åtskilliga experter. Ett krav från projektgruppen har varit att vattenledningssystemet på båten ska ha biologisk rening, men sådana finns bara för fartyg av Stena Lines format, så varvet föreslog istället kemisk rening.

– Det accepterade inte vår vetenskapliga expert, marinkemisten Katarina Abrahamsson. Först när varvet kom med ett annat förslag på en rening som inte kan störa känsliga provtagningar sade Katarina okej, berättar Ullika Lundgren.

EN ANNAN DISKUSSION gällde köldmedier för luftkonditionering. Det finns en mängd köldmedier som antingen är på väg att fasas ut eller måste användas med försiktighet.

– Vi vill inte bygga in oss i något som är på väg att bli föråldrat utan ligga i framkanten av framtida miljökrav.

Ullika Lundgren har under resans gång haft att göra med en mängd instanser som till exempel SIK, SP, Kemikalieinspektionen och Naturvårdsverket.

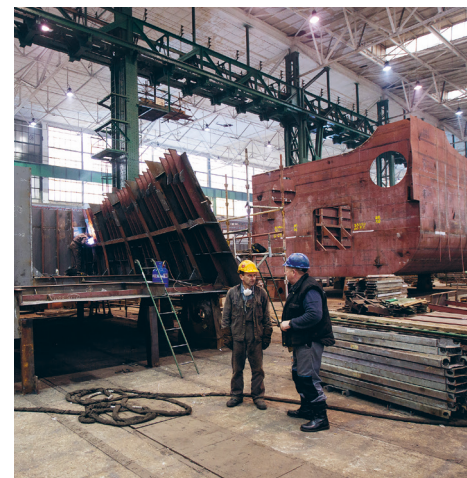
– Vi har försökt hitta relevanta experter när det kommit frågor från varvet, men det tar tid att undersöka vad som är rimligt. Vår naval architect, Jan Bergholtz, kan på sina tio fingrar all lagstiftning, utsläppsnivåer

Bild överst: Varvet Nauta Shiprepair finns på samma mark som Leninvarvet en gång låg och där fackföreningen Solidaritet bildades år 1980.

Bild mellan: För att miljökrav och andra krav ska kunna följas vid fartygsbyggandet utarbetade projektgruppen en teknisk specifikation på över 200 sidor. Där står bland annat hur allt ska dimensioneras.

Bild underst: Michael Klages (till höger), som är föreståndare för Sven Lovén centrum för marina vetenskaper, håller upp en sammetsbeklädd ask med ett polskt och ett svenskt mynt. Myntläggning är en ceremoni från segelfartygens tid då man lade ett guldmynt under mastfoten för att bringa tur.

Titta på vårt webb-tv-inslag: www.youtube.com/watch?v=DOFK_PcTXPW Eller QR-koden nedan.

och liknande som finns reglerat, säger Ullika Lundgren.

Anders Backman är än så länge nöjd med varvets arbete.

– Att följa de hårda miljökrav som vi angett har inte varit så svårt eftersom ambitionen från varvets sida har varit densamma.

Någon gång till hösten beräknas det nya forskningsfartyget stå klart. Då väntar en sjöfärd till Göteborgs hamn och kunglig invigning under pompa och ståt.

Katarina Abrahamsson ser fram emot att universitetets marina forskare snart ska kunna ta fartyget i bruk.

– Det här blir Göteborgs universitets nya marina laboratorium, kan man säga. Det är gjort för alla typer av marin forskning och kommer också att bli en viktig del i studenternas utbildning.

Föreståndare Michael Klages framhåller att mängder av miljöutmaningar ligger framför oss, inte minst vad gäller klimatförändringarna.

– Därför behövs det nya forskningsfartyget!

TEXT: CARINA ELIASSON
FOTO: JOHAN WINGBORG

Genombrottet som ingen ville tro på

Den 20 december förra året gick Per-Ingvar Brånemark bort, 85 år gammal.

Men hans stora upptäckt, att titan kan växa fast vid benvävnad, lever inte bara vidare utan fortsätter att utvecklas till allt bättre behandlingsmetoder.

Och än idag är forskare i Göteborg världsledande inom osseointegration.

FÖR TVÅ ÅR SEDAN kom en världsnöhet från Chalmers och Sahlgrenska akademien: en patient hade fått en ny armprotes som nästan fungerade lika bra som en riktig arm. Utvecklare var Max Ortiz Catalan, under handledning av Bo Håkansson och Rickard Brånemark, son till Per-Ingvar.

– Före vår metod sattes de mest avancerade proteserna fast med elektroder utanpå huden. Det innebär att proteserna visserligen kan styras med viljan, men de kan bara utföra ett fåtal rörelser, och är dessutom känsliga för värme och kyla. De proteser vi utvecklar nu kopplas istället direkt till muskler och nerver i amputationsstumpen. Signalerna till hjärnan blir därmed starkare, protesen blir lättare att styra, och fungerar mycket mer likt en riktig kroppsdel. Den patient vi opererat uppfattar sin armprotes som en del av kroppen och klarar av att göra riktigt avancerade saker som att knyta skor och hantera råa ägg utan att krossa dem, förklarar Rickard Brånemark.

Detta är bara ett exempel på nya behandlingsmetoder som upptäckten av osseointegration lett fram till.

ETT ANNAT ÄR den benförankrade hörapparaten BAHA, (bone-anchored hearing aid), utvecklad av Bo Håkansson, som innebär att en hörapparat fästs med en titanskruv i skallbenet så att ljudvibrationerna leds in till innerörat. Denna metod, som hjälpt drygt 100 000 hörselskadade patienter, har nu vidareutvecklats till bci-implantatet (bone conduction implant), som förhoppningsvis är effektivare och

En av Göteborgs universitets mest kända forskare, Per-Ingvar Brånemark, gick bort den 20 december 2014. Bilden togs 2010.

»Hans upptäckt, att metall kan fästa i vävnad, ville först ingen tro på.«

RICKARD BRÅNEMARK

leder till färre komplikationer, förklarar Rickard Brånemark.

– Biomatcell, som leds av Peter Thomsen, före detta doktorand hos min far, är världsledande när det gäller analys av hur proteser sitter fast, exempelvis i höften, men också när det gäller att utveckla ännu bättre fastsittande implantat. Nya, intelligenta implantat kommer att kunna utvecklas, som både plockar upp signaler inne kroppen, som blodvärden och insulinnivåer,

och sedan skickar in information igen och på så sätt samverkar med kroppen.

Men det är Per-Ingvar Brånemarks upptäckt att titan har förmåga att växa fast i benet, som utgör grunden för alla dessa behandlingar.

– Pappa gjorde sin upptäckt redan i slutet av 1950-talet, men den blev inte allmänt accepterad förrän nästan 20 år senare. Hans upptäckt, att metall kan fästa i vävnad, ville först ingen tro på.

Men den har sedan lett till en helt ny riktning inom medicinen.

Att Per-Ingvar Brånemark lyckades så väl med sin forskning berodde förstås på en kombination av stor begåvning och hårt arbete. Men också på en ganska stor portion envishet, påpekar Rickard Brånemark.

– Jag minns en gång då jag var kanske sju år gammal och hela familjen hade rest på skidsemester till Norge. Det var dåligt väder och vi tre barn satt inne och värmdes medan mamma och pappa var ute på tur. Plötsligt kommer mamma inrusande och ropar att pappa ligger långt borta där ute i snön och har skadat benet. Våra försök att hitta hjälp tog väl lite tid. Så när vi efter en stund tittade ut genom dörren, vem fick vi se där i ovädret komma haltande, om inte pappa. Han hade tagit några remmar från sin rygsäck och spänt runt foten och var nu på väg till oss. Det visade sig senare att foten var bruten. Men inte hindrade det honom från att snart komma gipsad och i rullstol till anatomiska institutionen och fortsätta undervisa sina studenter!

**TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG**

Per-Ingvar Brånemark (1929–2014) fann redan i slutet av 1950-talet att titan som opererats in i benvävnad blev fast förankrad. Han myntade begreppet osseointegration. 1965 sattes för första gången en tandprotes fast i en patient med titanskruvar.

Det dröjde dock till slutet av 1970-talet innan metoden blev allmänt accepterad. Idag sätts 15–20 miljoner osseointegrerade orala plantat in årligen över hela världen. Metoden används också i många andra sammanhang, som vid förankring av vissa hörapparater och olika proteser.

Läs också Akademi-livs minnesord: www.akademiliv.se.

Översättarbragd i hamn

Skandinavien enda originella bidrag till världslitteraturen har de kallats, de berättelser om släktfejder, bakhåll, hedersmord och äventyr i fjärran land, som går under namnet *Islänningasagorna*.

Sedan ett av världens största översättarprojekt nyligen avslutats finns de nu på svenska, danska och norska i alldeles fräsch språkdräkt.

GUNNAR D HANSSON, författare och litteraturvetare, och Kristinn Jóhannesson, pensionerad universitetslektor i isländska, har tillsammans med Karl G Johansson vid Oslo universitet varit redaktörer för mastodontprojektet där 24 översättare överfört 40 sagor och 49 kortare tåtar till svenska. Arbetet har tagit sju år, varav fem riktigt intensiva, och har resulterat i 5,6 kilo böcker. Den närmaste översättarbragd jag kommer att tänka på är Bibelöversättningen från år 2000.

– Det finns vissa likheter, medger Kristinn Jóhannesson. I båda fallen handlar det om att översätta forntida texter från olika författare med skilda stilar, där somliga berättelser är välkända från tidigare översättningar som man därför måste förhålla sig till. Men *Islänningasagorna* är faktiskt mer omfattande än till och med Bibeln.

Det är det lilla isländska enmansföretaget Saga forlag som står för utgivningen. Redan 1997 gav förlaget ut sagorna på engelska vilket skapade stort rabalder i

den anglosaxiska världen; de beskrevs som en medeltida skatt utan motsvarighet i världslitteraturen, som romaner skrivna 500 år före romanens genombrott på 1800-talet, och bland andra Clint Eastwood och Ridley Scott påpekade att sagorna utgör utmärkt material för framtida filmer eller datorspel.

»Därför har vi varit noga med att använda ett modernt språkbruk och rensa ut former som känns främmande idag.«

KRISTINN JÓHANNESSON

– Och visst är de filmiska! förklarar Gunnar D Hansson. De innehåller ingen inåtvänd psykologi, istället är det vad folk säger och gör som är det viktiga. Berättarstilen påminner lite om det Hemingway förklarade, att man bara ska visa toppen på isberget. Resten får läsaren fundera ut själv.

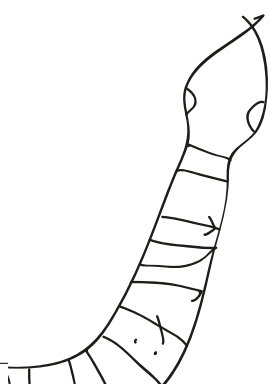
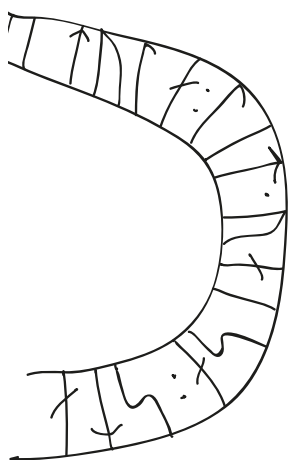
Projektet att också översätta sagorna till de skandinaviska språken höll på att gå om intet på grund av den isländska bankkrisen

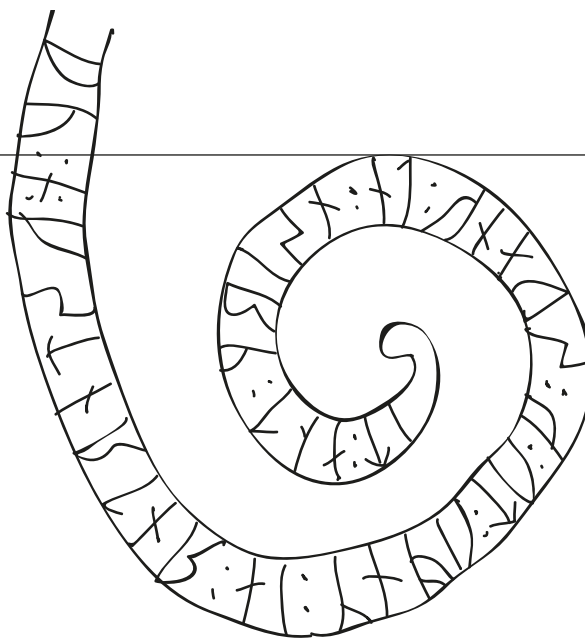
2008. Men flera finansärer ställde upp; för den svenska utgåvan är det Torsten Söderbergs stiftelse som gett detta projekt sitt i särklass största bidrag någonsin inom humaniora.

MEN VARFÖR INTE nöja sig med att översätta till ett enda av de skandinaviska språken?

– Tanken är att göra sagorna tillgängliga för vem som helst, förklarar Kristinn Jóhannesson. Dina tonåringar, som redan smygläser fantasy bakom din rygg, ska istället kunna gå till källorna. För det här är inga högrävarande berättelser på snårig prosa,

utan levande litteratur, faktiskt de första böcker jag själv läste som barn. Språket är klart och effektivt – det gällde att spara på kalvskinnet man skrev på – och handlingen dramatisk. Därför har vi varit noga med att använda ett modernt språkbruk och rensa ut former som känns främmande idag. Ordet *ætla* brukar exempelvis översättas med ämna, men ingen människa skulle idag säga: *Frände, ämnar du gå med på fotbollsmatchen?* Vi har dock varit restriktiva

med lånord, eftersom sagorna ska kännas nordiska. Så trots att det finns många rättegångar i texterna använder vi exempelvis inte ordet process.

Översättarna har också behållit isländska namnformer, både på personer och platser.

– Den som åker till Island ska kunna ta fram sin gps för att hitta alla ställen där sagorna utspelas, berättar Kristinn Jóhannesson. Undantaget är namn som har en så stark ställning i svenska språket att det skulle bli förvirrande att använda den isländska formen, exempelvis Harald Hårfager eller gudanamen Tor och Oden.

För att inte störa läsningen saknar texterna fotnoter. Istället finns förklaringar av olika slag, kartor med mera i slutet på femte bandet.

Den svenska versionen är den mest moderna av de tre översättningarna, förklarar Gunnar D Hansson.

– Sagatraditionen ser väldigt olika ut i Sverige, Norge och Danmark. På 1800-talet satte exempelvis N M Petersen stilmormen för hur *Islänningasagorna* på danska ska se ut, ungefär som Shakespeareöversättare hos oss måste förhålla sig till C A Hagberg. I Norge har halva verket översatts till bokmål och andra halvan till nynorsk och där har uppstått en debatt om hur gammal nynorskan ska vara för att passa in i ett isländskt sammanhang. I Sverige måste vi ta hänsyn till det bildningsförfall som skett här, vi kan inte utgå från att folk egentligen känner till sagorna särskilt väl.

De flesta av de 24 översättare som har varit inblandade i det svenska projektet är forna studenter till Kristinn Jóhannesson och deltagare i de tvärvetenskapliga så kallade sagaseminarier om språk, litteratur och historia som under flera års tid ägt rum på Humanisten varannan fredag.

- SKÅLET TILL ATT vi inte bara använt oss av kända namn utan också av doktorander och seminariedeltagare är att vi har velat odla fram nya översättare. Och de unga har stått pall verkligt bra, trots att vi varit stränga lärare och läsare.

För att verkligen hitta den rätta naturliga tonen har Kristinn Jóhannesson och Gunnar D Hansson läst samtliga översättningar högt för varandra. De har också anlitat en högst kompetent extern läsare: Erik Andersson, känd för sina översättningar av andra jätteverk, som Tolkiens *The Lord of the Rings* och Joyces *Ulysses*.

Särskilt svårt har det varit att översätta de dikter som finns i många av sagorna.

– Dikterna påminner om gåtor, dolda för dem som inte förstår den sinnrika konstruktionen, förklarar Gunnar D Hansson. Eftersom de är omöjliga att översätta i all sin komplexitet har vi koncentrerat oss på innehållet. Men för att läsaren ändå ska få en känsla för kenningar, rim och rytm har vi i den svenska upplagan också med dikterna på isländska, vid sidan av översättningarna. Så är det inte i de norska eller danska utgåvorna.

Åtskilliga strofer härrör inte från diktarehjälten själv utan från hans motståndare i något som liknar en diktkamp. Skalderna stängas mot varandra på ett sätt som kanske påminner om dagens amerikanska ungdomar som ägnar sig åt rap battle.

– Dikten var den tidens allmänmedia, det var så man blev ihågkommen, sörjd och fick reda på människors öden, förklarar Gunnar D Hansson. Tänk själv hur praktiskt det skulle vara om det efter varje möte på jobbet fanns en skald som läste upp en åttastorfig sammanfattning, som i ett koncentrat har med allt väsentligt!

ETT AVGÖRANDE ÖGONBLICK i många sagor är skaldens möte med kungen som antingen upptar dikten väl eller illa, förklarar Gunnar D Hansson.

– För att lansera böckerna uppförde den isländske skalden Þórarinn Eldjárn ett kväde först för danska drottningen Margrethe, sedan för norske kungen Harald och till slut för vår kung Carl Gustaf. Förr riskerade en misshaglig diktare avrättning. Att ingenting sådant skedde denna gång kommenterade Þórarinn med att ”antingen har kvalitetskraven sänkts eller så har arbetsförhållandena blivit bättre. Kanske både och.”

Islänningasagorna innehåller också dikter från världens kanske första undersökande journalist, Hallfreð Óttarsson. När han skulle skriva om den fallne Olav Tryggvason nöjde han sig inte med att lita på hörsägen. Istället reste han till Norge för att själv prata med dem som överlevt slaget vid Svolder.

Islänningasagorna handlar om en brytningstid i nordisk historia, mellan ättensamhället och ett nytt kristet sätt att leva, betonar Kristinn Jóhannesson.

– *Gíslí Súrsson's saga* beskriver hur en man, som mot sin vilja tvingas utföra dråp, blir dömd fredlös och måste tillbringa flera år på olika avlägsna gömställen. Den handlar också om resor och sjöfart, om hur man uppför sig i främmande land, vinner förtroenden och tvingas omplantera sig i ett nytt sammanhang. *Njáls saga*, som är mest känd av alla, handlar om hur man kommer bort från våldsspiralen i en kultur som styrs av hedersmord och hämnd, för att lära sig att vända andra kinden till. I båda fallen innehåller sagorna ämnen som är aktuella än idag.

TEXT: EVA LUNDGREN
FOTO: JOHAN WINGBORG

Ur Njáls saga:

”Vet du hur du själv kommer att dö?” frågade Gunnar.

”Det vet jag”, svarade Njál.

”Hur då?” undrade Gunnar.

”Så som alla minst väntar sig”, sade Njál.

Han sade till Hallgerð: ”Ge mig två slingor av ditt hår och tvinna med mors hjälp ihop dem till en bågsträng.”

”Betyder det något för dig?” frågade hon.

”Det betyder mitt liv”, sade han, ”för de kan aldrig besegra mig så länge jag kan använda bågen.”

”Då skall jag nu”, sade hon, ”komma ihåg örfilen du gav mig. Det rör mig inte om du värjer dig längre eller kortare tid.”

ur Laxdalingarnas saga:

”Jag begriper mycket väl”, sade Bolli, ”vad du säger om hur var och en av dina makar var beskaffad, men du har fortfarande inte sagt vilken man du älskade mest. Inte behöver du längre hålla det hemligt.”

”Du pressar mig hårt, min son”, sade Guðrún, ”men måste jag säga det till någon så säger jag det helst till dig.”

Bolli bad henne säga det.

Då svarade Guðrún: ”Jag var värst mot honom som jag älskade mest.”

”Nu tror jag du har sagt som det var”, sade Bolli och tackade henne för att hon svarat på det han undrat över.

Kristinn Jóhannesson och Gunnar D Hansson har varit redaktörer för den svenska delen av ett av världens största översättarprojekt. Karl G Johansson ingår också (ej med på bild).

FAKTA/ISLÄNNINGASAGORNA

De fyrtio sagor som brukar kallas *Islänningasagorna* handlar, tillsammans med de 49 tåtarna eller kortsagorna, om människor och händelser på Island och i Norden under vikingatiden. Berättelserna anses vara bevarade i muntlig form sedan 800- och 900-talen, men sammanställdes av anonyma författare på 1200- och 1300-talen.

Sagorna finns nu i nyöversättning till svenska, norska och danska. Redaktörer för den svenska utgåvan är Gunnar D Hansson, Kristinn Jóhannesson och Karl G Johansson. 24 översättare, de flesta med anknytning till Göteborgs universitet, har medverkat.

Böckerna är i fem band och väger tillsammans 5,6 kilo.

Sagorna beskrivs ibland, tillsammans med den japanska *Berättelsen om Genji*, som världens första romaner.

Vi är inte så rädda om vår odlade mark

Svensk jordbruksmark kommer att bli allt viktigare i framtiden. Därför är det oroande att den minskat med cirka en tredjedel på 60 år.

Det menar Elin Slätmo som i höstas dispute-
rade på en avhandling i kulturgeografi.

Enligt miljöbalken ska jordbruksmark inte exploateras om det inte föreligger starka samhällsintressen. Ändå tenderar kommuner att bebygga jordbruksmark utan hänsyn till de krav lagstiftningen ställer.

– De flesta håller nog med om att jordbruksmarken är viktig, inte bara för livsmedelsproduktion utan också när det gäller vackra landskap, biodiversitet och kulturmiljöer. Men eftersom det i Sverige inte finns något bra underlag eller en metod för att värdera jordbruksmark kommer den ofta i kläm, särskilt i tätortsnära områden, när nya byggnader, vägar eller industrier ska uppföras. Också människors behov av friluftsområden verkar prioriteras framför bevarande av jordbruksmark. Vi har helt enkelt en urban norm i samhället som vi är ganska blinda för.

Men stadsförtätning är ju bra för miljön. Och infrastruktur måste vi ha.

– Javisst, och det behöver inte vara fel att bygga på jordbruksmark om det kan bidra till att uppnå andra hållbarhetsmål. Men det är viktigt att lyfta fram vad man väljer och väljer bort, inte minst för att få förståelse från allmänheten. Om en kommun bygger på jordbruksmark bör man kunna förklara och motivera varför.

– Att återställa jordbruksmark som lagts i träda är visserligen svårt. Men att återställa bebyggd mark är i princip omöjligt eftersom all matjord, som det tagit hundratals år att kultivera, oftast skalas bort och används som fyllnad. Det är ju ett väldigt slöseri, åtminstone borde man frakta bort matjorden så att den kommer till nytta någon annanstans.

I din avhandling jämför du Sverige med Norge och visar att norrmännen är mycket mer noga med sin jordbruksmark än vad vi är.

– Ja, och med tanke på att bara 3 procent av Norges yta är uppodlad, mot 7–8 procent i Sverige, är ju inte det så konstigt. Men de norrmän jag talat med säger också att vi svenskar inte riktigt förstår det försiktighetstänkande som finns där, eftersom vi inte upplevt kriget. I Norge har man till och med ett begrepp, *jordvern*, som inte finns i svenska.

– Norska lantbrukare får dessutom ungefär 3 gånger så höga statliga ersättningar som svenska. Det beror på att de har ett system som tar hänsyn till nationella och regionala behov medan vi följer EU:s generella lagstiftning.

Men varför är det så viktigt att spara jordbruksmark?

– När vi lägger ner våra jordbruk innebär det att odlingen någon annanstans antingen intensifieras eller att ny jordbruksmark odlas upp, vilket både har en social och miljömässig påverkan. Samtidigt har svensk åkermark hög kvalitet, vi har god tillgång på vatten och drabbas inte särskilt hårt av vare sig torka eller skyfall. Marken utsätts heller inte för kraftig vind- eller vattenerosion. Så även om Sverige har en kort säsong har vi på många andra sätt goda förutsättningar för odling.

– Den svenska jordbruksmarken kommer dessutom att bli ännu viktigare i framtiden, inte bara för livsmedelsproduktion. Om vi ska minska beroendet av fossila bränslen kan marken behöva användas även för att producera energi och material. Men vi borde också ha en mer grundläggande

Elin Slätmo har forskat om svensk jordbruksmark.

diskussion om hur mycket mark vi behöver. Köttproduktion kräver exempelvis både mycket mer mark och energi än vegetarisk produktion, så på sikt borde vi fundera över vad vi äter.

Men att allt fler jordbruk läggs ner beror väl på att det inte är särskilt lönsamt?

– Javisst. Svenska jordbruksvaror är dyra för konsumenterna eftersom vi har så höga krav när det gäller arbetsmiljö, djurhållning

– På grund av inlandsisen har svensk jordbruksmark hög kvalitet. Vi har dessutom gott om vatten och drabbas sällan av vare sig torka eller skyfall, förklarar Elin Slätmo.

»Svenska jordbruksvaror är dyra för konsumenten eftersom vi har så höga krav när det gäller arbetsmiljö, djurhållning och miljöpåverkan.«

och miljöpåverkan. Men att svensk mat är bra på alla dessa sätt skulle kunna lyftas fram mycket mer som ett försäljningsargument.

Du menar också att vi måste sluta tänka i dikotomier, alltså att kultur och natur, eller urbant och ruralt, står i motsats till varandra.

– Ja, många jordbrukare idag pendlar ju mellan jobbet i staden och jordbruket, som mer blivit en fritidssysselsättning. Stadens aktiviteter möjliggör på så sätt jordbruket.

– Det är också viktigt att förstå att

”

bevarande kräver utveckling. I exempelvis Hållnäs, en bygd norr om Uppsala, har kommunen beslutat om skydd av natur- och kulturvärden som försvårar för jordbrukarna att få ekonomi i sin verksamhet. Även om exempelvis ett vindkraftverk kan förstöra den unika miljön är den kanske en förutsättning för att lantbrukaren ska kunna leva på sitt jordbruk. Då kanske man måste acceptera det.

Vad ska du göra nu när du disputerat?

– Tillsammans med Västra Götalands-

regionen och Region Halland är jag med i ett projekt om tågstationers roll för utvecklingen i mindre orter. Men jag har just fått en tvåårig postdoktorstjänst vid Sveriges lantbruksuniversitet i Ultuna så jag är faktiskt på väg bort från GU. Jag ska forska om olika sätt att mäta hållbarhet i lantbruket.

Elin Slätmo avlade sin doktorsavhandling *Jordbruksmark i förändring. Drivkrafter bakom och förutsättningar för offentlig styrning i Sverige och Norge* vid institutionen för ekonomi och samhälle, Handelshögskolan.

TEXT: EVA LUNDRÉN

FOTO: JOHAN WINGBORG

Skriv till GU Journalens
insändarsida:
gu-journalen@gu.se!

Brickor i amerikanskt maktspel

SEDAN 2005 bedriver vi ett vetenskapligt projekt på Kuba vilket innebär minst en årlig resa till Havanna. Hittills har det inte varit några problem att beställa resor till denna destination, men i samband med en resebeställning i höstas var problemen påtagliga. För det första tog beställningen över en vecka att effektuera eftersom resebyrå, Via Egencia, enligt uppgift, var tvungen att låta beställningar till Kuba gå via en underleverantör. Anledningen är att resebyrå inte har rätt boka resor direkt till Kuba eftersom det är ett amerikanskt bolag. För det andra var man, enligt vår kontaktperson på resebyrå, tvungen att hitta ett alternativt resmål för bekräftelse av beställningen. Trots att vi fick resehandlingar till Havanna efter en veckas väntan dök det således upp en bekräftelse på beställningen där destinationen var Mexico City! Detta skapade en viss förvirring samtidigt som det

bör noteras att under den vecka då beställningen försenades (eller kontrollerades?) hann biljetpriserna fördyras med cirka 2 000 SEK per biljett. Det inträffade rymmer dock betydligt fler dimensioner än de rent ekonomiska. Det känns av olika skäl både olustigt och upprörande att GU:s upphandlade resebyrå inte på ett relevant sätt klarar av att effektuera resor till Kuba utan istället måste anpassa sig till den amerikanska embargopolitiken gentemot Kuba.

FÖRHÅLLET RIMMAR dessutom illa både med den grundläggande vetenskapliga etik som förutsätter att forskningen bör stå fri från olika typer av politiska överväganden, liksom GU:s strävan efter ökad internationalisering. I framtiden vore det således önskvärt att Göteborgs universitet upphandlar en resebyrå som inte tvingar GU och verksamhetens forskare att medverka i ett politiskt

spel som bestäms av USA:s kongress.

Vi vill poängtera att vi inte är kritiska mot resebyråns servicenivå eller professionella förhållningssätt. De har varit mycket trevliga och tillmötesgående. Vi kan också förstå att Upphandlingsenheten har valt att upphandla Via Egencia med tanke på att det är en global resebyrå som kan förmedla alla typer av transporter och tjänster. Men även om antalet resor till Kuba, i ljuset av den totala resevolymen, är försumbar, och även om avtalet tillåter leverantören att använda underleverantörer, ändrar detta inte den grundläggande principen. Varför ska vi på GU bli brickor i ett amerikanskt politiskt maktspel mot en svag nation?

HÅKAN KARLSSON
PROFESSOR I ARKEOLOGI

ANDERS GUSTAFSSON
DOCENT I ARKEOLOGI
INSTITUTIONEN FÖR HISTORISKA STUDIER

Replik: Se till helheten!

UPPHANDLINGEN OMFATTAR resebyrå-tjänster, både fullservice och självbokning (on-line). Det innebär förmedling av inrikes- och utrikesflyg, tåg- och båtresor, hotell, hyrbil, marktransporter med mera. Upphandlingen har gjorts dels för egen räkning men även för sju andra universitet och högskolor. Den totala volymen för samtliga deltagande lärosäten ligger på cirka 130 miljoner kronor årligen.

År 2014 låg enbart GU:s volym på 62 miljoner kronor. Totalt var antalet transaktioner omkring 35 000, varav 10 000 med flyg, 16 000 med tåg och 4 000 hotellbokningar. Resmönstret har varit liknande år från år men det skedde en markant ökning från 2013 till 2014.

Av mängden att döma måste vi koncentrera oss på helheten. Målet var att teckna avtal med endast en leverantör för att uppnå kvalitativ och stabil leverans av en efterfrågad tjänst som också kan förmedla resor till världens alla hörn. Viktiga krav och kriterier i sammanhanget har bland annat varit resebyråns service och kvalitet, erfarenhet och kompetens, säkerhet och även miljöaspekter. Upphandlingssektionen är medveten om att ramavtalen inte kan passa alla till hundra procent. Resebyråns uppdrag är att förmedla en biljett från punkt A till punkt B, även om det ibland behöver ske genom en av deras partnerbyråer/underleverantörer (som i detta fall), vilket är tillåtet enligt ramavtalet. Denna sorts resor är i sammanhanget inte speciellt vanliga (2013 och 2014 genomfördes totalt 6 resor till Kuba).

Upphandlingssektionen är medveten om att VIA Egencia Sweden AB ägs till 100 procent av Egencia, ett dotterbolag till Expedia Inc. Expedia Inc är ett av världens största reseföretag och har dessutom den största distributionskanalen för hotellbokningar. Detta har vi sett som en fördel då vårt resande är spritt över hela världen.

SOM STATLIG MYNDIGHET har vi en skyldighet att följa lagen om offentlig upphandling (LOU) (2007:1091) och måste ta hänsyn till ett antal gemenskapsrättsliga principer när vi skriver våra krav i förfrågningsunderlaget. Bland annat ska upphandlingen vara fri från diskriminering och behandla alla företag lika. Kravet på icke-diskriminering på grund av nationalitet framgår av Romfördraget art. 6. Kraven ska vara proportionerliga och den upphandlande enheten får inte ställa större krav på leverantören eller leveransen än vad som behövs och är ändamålsenligt för den aktuella upphandlingen. Ömsesidigt erkännande och transparens är ytterligare två principer vi måste ta hänsyn till.

Avslutningsvis vill vi framhålla att VIA Egencia mycket väl motsvarar de krav som ställts i upphandlingen. Vid utvärderingen visade VIA på djup förståelse för uppdragets

komplexitet och våra behov och gör allt för att detta ska tillgodose och kommer att så göra även fortsättningsvis.

SUSSANNE HULTHÉN
UPPHANDLINGSEKTIONEN

Slutreplik: Vi dras in i en embargopolitik

VI HAR FULL förståelse för att Upphandlingssektionen måste se till helheten och till ett regelverk där upphandlingen ska vara fri från diskriminering på grund av nationell identitet. Det är dock beklämmande att detta helhetsseende samtidigt tvingar GU:s forskare att medverka i USA:s i allra högsta grad diskriminerande embargopolitik gentemot Kuba. En politik som fördömts av FN:s generalförsamling under de senaste decennierna då den strider mot FN stadgan.

HÅKAN KARLSSON OCH ANDERS GUSTAFSSON

Sök GU:s administrativa pris!

Nu kan enskilda medarbetare eller grupper som på ett innovativt sätt bidragit till ökad kvalitet inom administrationen söka Göteborgs universitets administrativa pris.

Pristagaren utses av universitetsdirektör Jörgen Tholin och priset består av ett resebidrag till berörd institution eller enhet på 15 000 kronor per person eller högst 50 000 kronor. Man ansöker genom att beskriva förbättringsarbetet vad gäller bakgrund, åtgärder, resultat och uppföljning enligt särskilt formulär som finns på <http://medarbetarportalen.gu.se/kvalitetsarbete/>.

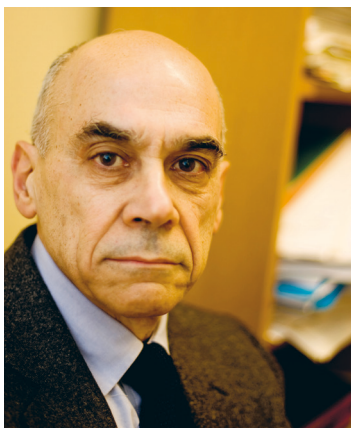
Ansökan ska vara insänd senast den 27 februari 2015.

"Professor emeritus" Vad innebär det?

VID INSTITUTIONEN för språk och litteraturer kan vem som helst som ägnat någon tid åt forskning efter pensionen få titeln "professor emeritus". Det är inte rimligt.

Arbetslivet, särskilt i Sverige, äger en kuslig förmåga att försöka upppluka arbetstagarnas samtliga aktiviteter, både under livets centralaste år men också efter pensionen då många vill fortsätta tillbringa tid på arbetsplatsen. Det har sina fördelar, som samhörighet och plikt känsla, men faktum är att anställningen upphör med pensionen och det är ytterst tvivelaktigt att erbjuda pensionärer en fortsatt verksamhet som lärare när det finns ett stort antal yngre krafter som behöver komma in i arbetslivet. Kan universiteten ha någon nytta av dessa pensionerade lärares fortsatta närvaro? Svaret är nej, med ett undantag. Undantaget är deras eventuellt betydande vetenskapliga produktion eftersom denna produktion kan användas som underlag för de resurser som de svenska universiteten får av staten varje år. Vi talar alltså inte om vaga forskningsprojekt utan om befintliga och väsentliga publikationer av forskare som haft som krav i sina tjänster att forska under sina aktiva år på universitet och som bevisligen publicerat – och framför allt alltjämt publicerar. Dessa forskare är framför allt, om inte uteslutande, professorer. Den särskilda vetenskapliga ställning som man nått genom att bli professor innebär en skillnad även efter pensionen. Det är därför motiverat att använda benämningen "professor emeritus" och det är förståeligt att universiteten ska vara angelägna om att dessa professorer emeriti ska fortsätta att forska och publicera.

GIVETVIS KAN DET finnas lektorer (eller för den del också adjunkter) som varit aktiva som forskare och det finns gott om lektorer som aldrig varit aktiva som forskare eller vars vetenskapliga produktion varit mycket liten eller obetydlig. Skillnaden mellan en professor och en lektor är forskningsmässigt mycket relevant och den kan på inget sätt utplånas genom att plötsligt dra alla över en kam och betrakta alla lika ur forskningssynvinkel.

Men enligt institutionen för språk och litteraturer är "alla personer som har haft forskning i sin tjänst" (oavsett om de verkligen har forskat eller ej och oavsett vad de hade för en tjänst) emeriti! Alla har lika rättigheter på den institution där de har varit verksamma. Detta ska preciseras i ett avtal som dessa lärare får underteckna.

DESSA ÄR DE häpnadsväckande konklusioner som institutionen kommit fram till under ledning av prefekten Gunnar Bergh. Det återstår att se vad detta blivande "avtal" kommer att innebära. Redan nu har institutionen i alla fall infört i sin förteckning över professorer "emeriti" en del lektorer, oavsett om de har skrivit en doktorsavhandling eller ej. Den demokratiska tanken att alla ska vara lika kan åstadkomma sådana löjeväckande effekter. För övrigt är de tänkta förmåner som en seriös forskare kan erhålla via ett så kallat avtal minimala. Man forskar utmärkt på biblioteket eller hemma och man behöver inte vistas i institutionens lokaler, vilket tyvärr är just det som dessa förtvivlade pensionärer längtar efter. En dator äger man förhoppningsvis själv utan att behöva använda institutionens. Finns det något då på institutionen som är intressant för dessa pensionärer? Ja, just rätten att vistas på institutionen och att erövra ett forskningsutrymme på en redan överbefolkad arbetsplats så att man undviker tristessen att sitta hemma. Forskningen förblir ändå inaktuell för dem som aldrig forskat.

ENRICO TIOZZO
PROFESSOR EMERITUS I ITALIENSKA

FOTO: JOHAN WINGBORG

Nit och redlighet i statens tjänst

Följande 51 medarbetare har tilldelats utmärkelsen För nit och redlighet i rikets tjänst: Gunilla Adielson, Faramarz Agahi, Ulla Alkvik, Ingallill Allvin, Ulf Andersson, Barbro Andersson, Trevor Archer, Gunnar Bergh, Jörgen Bergström, Ann-Caroline Bergström, Lilja Cajvert, Silwa Claesson, Mats Doverhag, Michel Droetto, Ulla Elmquist, Anita Forsmalm, Sven Gabriellsson, Kristina Granfeldt, Frank Götmark, Heikki Jalakas, Linda Johansson, Bernt Johansson, Ulla Johansson Sköldberg, Ing-Marie Jonsson, Bengt Jönsson, Susanne Källgård, Britt-Mari Larsson, Karin Larsson, Eva Linusson, Britt-Marie Lundgren, Peter Magnusson, Carina Malmhäll, Anna Nelson, Maria Oskarson, Helena Pettersson, Per Ramberg, Erika Riise, Jacek Rodzewicz, Bo Rothstein, Göran Sandell, Birger Simonson, Lena Sjölund, Dan Strömberg, Lennart Svensson, Klas Ternblad, Torbjörn Treier, Maria Tylman-Mikiewicz, Helen Törnqvist, Agneta Wahlström, Elisabeth Wiren, Pierre Åman.

EXTRAPRIS
ORK
260:-
i månaden
(ord. 370:-)

Du vet väl om att du som är anställd vid Göteborgs Universitet har 30% rabatt på Fysiken? Träna gym, gruppträning och bollsport från 260 kr/mån!

fysiken.nu

Ta del av rabatten i receptionen genom att visa upp ditt GU-kort. Priserna gäller autogiro 12 mån t.o.m 30/6 2015.

Fysiken **Gibraltargatan** Gibraltargatan 39-41
Fysiken **Kaserntorget** Kaserntorget 11
Fysiken **Lindholmen** Lindholmspiren 3
Fysiken **Klätterlabbet** Elektrovägen 1
Fysiken **CrossFit** Gamlestadsvägen 4B

fysiken

Tar reda på varför folk återvinner

CGU Journalens nya serie *På fältet* vill ringa in vad det innebär att ha fältarbete i sin forskning. Först ut är Helene Brembeck, professor i etnologi och föreståndare på Centrum för konsumtionsvetenskap (CFK). Hon ingår i forskningsprojektet *Re:heritage* som studerar second hand-marknaden i Göteborg och norra England.

Vad är fältet i din forskning?

– För mig som konsumtionsforskare innebär det platser där konsumtionen sker. *Re:heritage* studerar hur föremålen rör sig mellan ägare, hur de får nya värden och hur det ofta sker bland byggnader och miljöer med mycket historia. Stråken, som kan vara hela kvarter, är i Göteborg Haga, Magasinsgatan och Långgatorna och innefattar cirka 75 butiker. Under våren kommer mitt fält att vara Magasinsgatans 19 affärer. Jag vill veta så mycket som möjligt om kunderna, som varför de valt en särskild butik, hur de rör sig där, om de letar efter något speciellt eller om det är ett spontanbesök.

– Fältarbetet har hög status då forskningen till största delen bygger på inhämtad information från fältet.

Hur förbereder du dig?

– Min metod är baserad på etnografiskt fältarbete. Förutom att den kräver öppna sinnen och inkännande av atmosfären läser jag först aktuell litteratur och funderar på vilka ingångar jag ska ha. Väl på plats kommer ofta ny information och frågor uppstår som jag tar ställning till då. Projektet har haft en lång förberedelsetid bland annat med inventering av stråkens affärer och en seminarierie. Jag ringer eller mejlar butiksinnehavaren för att presentera projektet och mig. Stämmer personkemin och vi är överens om att jag kan befinna mig i affären träffas vi, oftast på plats, men det kan även bli hemma hos hen.

Hur genomför du ditt fältarbete?

– Hur länge jag är i butiken beror på vad som passar personalen men helst är jag där en vecka. Först intervjuar jag innehavaren och skapar mig en så tydlig bild som möjligt av affären. Det kan gälla när den startade upp, varför just i det aktuella området med just den typen av varor och hur hen tänker

kring skyltning. Det gäller även hur varorna kommer till butiken, om de skänks, köps in online, på marknader eller loppisar i Sverige eller utomlands. Jag vill även ta reda på inriktningen på varorna, eventuellt nätverkande och aktivitet på sociala medier. Om det är möjligt är jag med vid inköp. Då jag gör ett arbetsmaterial genom dokumentation i ljud, bild och text är det viktigt att tydligt upplysa om att universitetet genomför en dokumentation en viss dag. Då är det lättare att få till ett möte där jag kan följa med hem till någon köpare som visar mig var saken hamnar och kan berätta mer utförligt om sitt köp.

– Bilden är ett viktigt komplement till ordet för att skildra vad någon gör: känner på ett tyg, lyfter på en sak och så vidare. Helst vill jag följa upp med att fråga hen: Vad tänkte och gjorde du där?

Hur ser du på oväntade händelser?

– Det är något jag alltid är på jakt efter. Det kan tillföra saker jag inte tänkt på men

kan även komplicera undersökningen. Får jag till exempel veta att en butik ska läggas ner måste jag planera om.

Vad för fältarbetet med sig?

– En problematik kan uppstå för den som kombinerar fältstudier och undervisning. Jag är del i flera pågående forskningsprojekt men har möjlighet att planera och disponera min tid på ett effektivt sätt. En fördel i tvärvetenskaplig forskning, och framförallt i etnografiska studier med fältarbete, är om vi är många, det ger ett stort underlag och vi kan diskutera med varandra under hela projektet. En så här stor studie skulle ha varit omöjlig att genomföra på egen hand.

TEXT: HELENA SVENSSON
FOTO: JOHAN WINGBORG

Modet att möta det okända

Vid universitetet finns en rad utbildningslinjer för yrken som kräver en bred kompetens och förmåga till språklig artikulation. Man kan till exempel bli läkare, lärare eller psykolog. Men hur blir man psykoanalytiker? För dem som funderat över detta finns nu en lärorik intervjubok. I psykoanalytikerns arbete finns ingen manual med färdiga tekniker. Och varje patient är unik.

FEM LÅNGA INTERVJUER med Per Magnus Johansson genomförda av medlemmar av Göteborgs förening för filosofi och psykoanalys har nu utgivits med fransk parallelltext på högersidorna. Intervjuerna genomfördes från december 2011 till april 2013 och de betecknas i boken som "samtal", vilket är korrekt eftersom de yngre deltagarna i diskussionen varit mycket aktiva i samtalen.

P.M. Johanssons utbildningsväg liknar ingen annans. Han är född i Göteborg 1950 och genomgick psykologutbildning vid Göteborgs universitet i början av 1970-talet vid en tidpunkt då någon organiserad psykoterapiutbildning inte fanns i Göteborg. Han erhöll legitimation som psykolog 1982 och som psykoterapeut 1986. Inom Svenska Psykoanalytiska Föreningen kunde man sedan vidareutbilda sig 4,5 år till behörig psykoanalytiker. Johansson var dock inte intresserad av detta: han var då redan långt på väg med sin franska psykoanalytiska skolning. Han reste 1979 till Paris och sökte upp människor där som intresserade honom och påbörjade sin egen analys hos Pierre Legendre, en rättsvetare i Paris, som själv skolats i traditionen från Jacques Lacan. Därefter har hans liv och arbete rört sig parallellt i Paris och i Sverige. I Paris fick han sin egentliga utbildning, det var där han gifte sig och fick sitt första barn. I Göteborg hade han sina patienter och där genomförde han också från början av 1990-talet en humanistisk forskarutbildning. Han blev docent i idé- och lärdoms historia efter att ha publicerat fyra tunga böcker om Freud och psykoanalysens mottagande i Sverige.

ÅTER OCH ÅTER kommer bokens samtal in på frågor som varit bestämmande för hans liv, frågorna och svaren rör sig fritt mellan olika centrala teman. P.M. Johansson har varit öppen för de skilda möjligheter som kommit i hans väg. Som svensk psykoanalytiker har han utmärkts av sin strävan efter frihet och kreativitet i förhållande till den psykoanalytiska teorin. Han har inspirerats av Freuds samlade verk liksom av andra texter av nutida analytiker som Julia Kristeva och Jacques Lacan med flera. Men psykoanalysen definieras inte av teorier och metoder. I Johanssons utbildningsgång fanns och finns fortfarande inspiration från författare som

FOTO: JOHAN WINGBORG

En ovanlig bok om en psykoanalytikerns lika ovanliga väg, menar Ingemar Nilsson.

»För blivande psykologer visar den på vikten av en humanistisk grund i yrkesarbetet.«

INGEMAR NILSSON

Gunnar Ekelöf och Erik Lindgren eller filosofer som Kant och Hegel. Och det är texter som ligger utanför psykologins självklara kurslista.

VARFÖR SKA MAN läsa denna tjocka bok som ytterst handlar om bildningens och nyfikenhetens roll inom högre utbildning? För blivande psykologer visar den på vikten av en humanistisk grund i yrkesarbetet. Att tala, skriva och lyssna är det utmärkande för den psykoanalytiska disciplinen. Samtalen rör sig om psykoanalysens roll i samhället, men lika mycket om Johanssons intresse för litteratur, filosofi och musik. Det är en ovanlig bok som visar på möjligheten att välja sin egen väg utan stöd av de stora institutionerna. Det är dessutom en rolig och lättläst

bok. För Johansson stod inte psykologyrket som det hägrande målet. Då han beskriver sitt kliniska arbete betonar han samtalet och tänkandet som det centrala, liksom att möta människor med ett öppet sinne. Men han har därför inte försummat det rent psykologiska kunskapsstoffet vilket framgår av de två volymer om personlighetspsykologi och psykopatologi som han gett ut tillsammans med Claudia Fahlke.

Frågorna och svaren i intervjuboken är formulerade på ett tentativt sätt. Varför blev Johansson psykoanalytiker? Vilka var de viktiga orsakerna? Detta vill intervjuarna gärna veta, men det är ju inte lätt att säga och svaren blir också sökande. Det är intressant att se att Johansson ofta betonar det slumpmässiga mötet, intuitionen och modet att möta det okända. "Man kan säga så här: en sak ledde till en annan utan att jag hade en uttänkt plan." På ett ställe söker han igen ett svar på vad psykoanalysen är. "Ett element är naturligtvis det absoluta värdet av att tala och lyssna. Det uttrycker en uppfattning om att det finns en förbindelse mellan det som har varit och det som är. [- -] Att ha tilltro till det absoluta värdet i att tala och lyssna är ett sätt att ta livet på allvar." (s 64)

I DAG ÄR P.M. Johansson verksam på flera håll inom Göteborgs universitet. Han undervisar bland annat om personlighetspsykologi och psykopatologi vid psykologiska institutionen och om Michel Foucaults idéer inom den franska intellektuella kontexten inom idéhistoria; han handleder läkare, psykologer och andra i psykoanalys; han leder seminarieverksamheten inom Freudianska föreningen; han uppträder som inbjuden på konferenser och seminarier; han ger sedan 1997 ut *Arche – tidskrift för psykoanalys, humaniora och arkitektur* (från 2001, fram till 2010 med titeln *Psykoanalytisk Tid/Skrift*); därtill vistas han vid återkommande tillfällen i Paris för kontakter med kolleger inom fransk kultur och psykoanalys. Han erhöll år 2006 det franska utbildningsministeriets Officier dans l'Ordre des Palmes Académiques, ett pris "till dem som på ett förtjänstfullt sätt och i ett internationellt perspektiv bidragit till att sprida fransk kultur och stärka intresset för det franska språket".

INGEMAR NILSSON
PROFESSOR EMERITUS I IDÉ- OCH
LÄRDOMSHISTORIA

En psykoanalytikerns väg/Le cheminement d'un psychanalyste. Ett möte med Per Magnus Johansson. Red. Emil Asbjörnsen, Tormod Otter Johansen och Rebecca Vinberg. Med förord av Elisabeth Roudinesco. Göteborgs förening för filosofi och psykoanalys, 2014. 407 s

NYA ANSTÄLLNINGAR

GUSTAV BERTILSSON ULEBERG blir ny kanslichef vid Naturvetenskapliga fakulteten. Han kommer närmast från Gemensamma förvaltningen där han bland annat arbetat som ut-

redare och tf. enhetschef/sektionsledare. Många känner även igen honom från forskningsutvärderingen RED 10, som han koordinerade. Planerat tillträde är mitten av mars.

TOMMY ANDERSSON är ny senior professor i företagsekonomi, särskilt turismens ekonomi.

PAULIN ANDRÉLL är ny docent i experimentell internmedicin.

METTE AXELSEN THORNGREN är ny docent i experimentell klinisk nutrition.

SIGRID CARLSSON är ny docent i experimentell urologi.

LENA DAHLÉN är ny lektor i teaterdidaktik vid Högskolan för scen och musik.

STEFAN DOLLINGER är ny professor i engelska med språkvetenskaplig inriktning. Han forskar bland annat om olika versioner av engelska.

MALENE BRANDSHAUG är ny doktorand i socialantropologi vid institutionen för globala studier

GUDRUN ERICKSON är ny professor i pedagogik med inriktning mot språk och bedömning, vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik. Hennes forskning har på senare

år till stor del varit inriktad mot en expanderad syn på validitet. Det innebär ett starkt krav på kvalitet vad gäller såväl utveckling som bruk av material och procedurer för bedömning.

MARIA ERIKSSON BAAZ är ny lektor i freds- och utvecklingsforskning vid institutionen för globala studier.

ANDERS FORSELL heter Göteborgs universitets nya fastighetschef.

ANJA KARLSSON FRANCK är ny lektor i freds- och utvecklingsforskning vid institutionen för globala studier.

JOANNA GIOTA är ny professor i pedagogik vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik. Hennes forskning är till stor del inriktad mot motivationens betydelse för lärandet.

ANN HAMMARSTEDT är ny docent i molekylär medicin.

NICLAS HAGEN har tillträtt ett nytt uppdrag på deltid som samordnare för ett nätverk inom medicinsk humaniora. Uppdraget är på tre år och syftar till att bygga upp och etablera medicinsk humaniora som en synlig och vital inriktning inom Humanistiska fakulteten.

OLA HENFRIDSSON är ny gästprofessor i informatik. Han forskar om digital innovation, digital infrastruktur, plattformar och teknisk förvaltning.

EVA HJÖRNE är ny professor i pedagogik vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik. Hennes forskning är till stor del inriktad på skolsvårigheter och hur de hanteras i den moderna skolan, på skolans elevhälsa samt på hur skolan organiserar undervisning för elever i behov av stöd för sitt lärande.

KRISTINA JAKOBSSON är ny professor i klinisk miljömedicin och har bland annat forskat om bromerade flamskyddsmedel.

MIKAEL LINDAHL är ny professor i nationalekonomi. Han forskar om sambanden mellan utbildning och tillväxt.

SVERKER LINDBLAD är ny senior professor i pedagogik. Han har bland annat forskat om pedagogiska system och politiska aspekter av pedagogiska fenomen.

PER LINELL är senior professor i kommunikation. Han forskar om samtal och andra kommunikativa medel.

DAN MELLSTRÖM är ny adjungerad professor i geriatrik. Han är en av Sveriges främsta experter på bensörhet.

HÅKAN OLAUSSON är ny gästprofessor i klinisk neurovetenskap. Han forskar om hudnerv för social beröring.

MIKAEL PERSSON är ny gästprofessor i biomedicinsk elektromagnetik.

MARIA RÅSTAM BERGSTRÖM är ny gästprofessor i barn- och ungdomspsykiatri. Hon forskar om anorexia.

JORMA STYF är ny adjungerad professor i ortopedi.

PER-OLOF THÅNG är ny senior professor i pedagogik. Han har främst forskat om vuxnas lärande.

JAN TÖRNELL är ny adjungerad professor i funktionell genanalys. Han forskar om njurcancer.

AICO VAN VUUREN är ny professor i nationalekonomi med inriktning mot ekonomi, som handlar om att analysera ekonomiska samband för att göra ekonomiska prognoser.

ANNA WÄHLIN är ny professor i oceanografi.

UTMÄRKELSER

KAJ BLENNOW, professor och forskningsledare vid institutionen för neurovetenskap och fysiologi, har av Kungl. Vetenskapsakademien tilldelats Torsten

Söderbergs akademiprofessur i medicin 2014. Professuren ska främja internationellt ledande forskning inom medicin och uppgår till sammanlagt 10 miljoner kronor.

ULLA CARLSSON, förstandare för NORDICOM, har utsetts till hedersdoktor vid Lunds universitet. Under 2015 blir Ulla Carlsson innehavare av

UNESCO-professuren för yttrandefrihet, medietveckling och internationell politik. Det innebär att hon under de kommande fyra åren kommer att arbeta med att skapa möteplatser mellan forskningen, politiken och praktiken.

STAFFAN HÖJER, professor i socialt arbete, har utsetts till hedersdoktor vid samhällsvetenskapliga fakulteten vid Östra Finlands universitet.

Hans forskning fokuserar främst på fyra områden: professionsfrågor och socialt arbete, beslutsfattande i social barnavård, privatisering samt internationellt socialt arbete.

BRITA PLANCK har tilldelats Per Nyströms vetenskapspris av Kungliga Vetenskaps- och Vitterhets-Samhället. Hon får priset för sin doktorsavhandling i historia, *Kärlekens språk: adel, kärlek och äkten-skap 1750-1900*.

MARIE STENSEKE, professor i kulturgeografi, är ny ledamot av den av FN initierade vetenskapliga expertpanelen IPBES, den biologiska mångfaldens motsvarighet till klimatpanelen IPCC. Målet är att stärka samspelet mellan forskning och förvaltning, för att främja bevarande och hållbart nyttjande av naturen.

JACOB THOMAS, forskare i kulturvård, har vunnit guldmedalj på världsutställningen Bryssel Innova 2014 för uppfinningar, forskning och ny teknik. Han får priset för att ha utvecklat multifunktionella förpackningsmaterial i hybridnanokomposit.

HENRIK ZETTERBERG, professor i neurokemi, har tillsammans med Martin Hallbeck, Linköpings universitet, tilldelats Alzheimerfondens stora forskningspris på 5 miljoner kronor.

ANSLAG

Marinbiologen **HENRIK PAVIA** får närmare 32 miljoner kronor till ett forskningsprojekt om alger. Totalt får åtta forskarprojekt rambidrag från SSF, Stiftelsen för strategisk forskning, för biologiska produktionssystem.

EVENEMANG**Näckrostimmen**

I samarbete med Humanistiska och Konstnärliga fakulteterna arrangerar Göteborgs universitetsbibliotek sedan i höstas öppna program som vänder sig till en bred publik. Ur vårens program:

12 mars: *Evert Taube – mellan idyll och äventyr* med Martin Bagge och David Anthin.

Tid: 18.00–19.30

Plats: Konstabiblioteket, Kristinelundsgatan 6–8

14 april: *Öst och väst i arabisk litteratur* med Tetz Rooke.

Tid: 18.00–19.30

Plats: Humanistiska biblioteket

21 maj: *Att ligga skavfötters med Shakespeare* med Herbert Blomstedt.

Tid: 12.00–13.30 (observera tiden)

Plats: Humanistiska biblioteket

The relationship between migration and corruption

Den 13 mars anordnar Centrum för Europaforskning och institutionen för globala studier ett seminarium om relationen mellan internationell migration och korruption, finansierat av Riksbankens Jubileumsfond. Ur programmet: Darshan Vigneswaran, Universiteit van Amsterdam: *Making Mobility Pay: The Migration/Corruption Nexus*; Bo Rothstein: *Social Trust, Quality of Government and Ethnic Diversity*; Camilla Orjuela: *Studying Corruption in Development and Post-Conflict Settings*; Anja K. Franck: *The Role of Corruption in Immigration Control and Administration in Malaysia and Greece*; Lisa Åkeson: *Incidents of Corruption in Portuguese Migration to Angola*; Johan Lindquist: *Encapsulation, Protection, Extraction: The Regulation of Indonesian Transnational Migration*; Sofia Jonsson: *How does human trafficking relate to corruption?*; Firas Jonblat: *The Escape from Syria – Refugees' Paths towards what is known as Fortress Europe*

Tid: 13 mars, 9:00–17:00

Plats: Institutionen för globala studier, Konstepidemins väg 2

Arrangemanget är kostnadsfritt men meddela gärna arrangören att du kommer: anja.franck@globalstudies.gu.se.

Effektivt demokratistöd?

V-Dem Institute presenterar de första resultaten över demokratiutveckling i 168 länder under 113 år. Medverkande forskare är bland annat från University of Notre Dame, Boston University, Lunds universitet, Göteborgs universitet, Emory University, University of Florida, The Pontifical Catholic University of Chile, och många fler.

Tid: 28 maj klockan 13.00–18.00

Plats: Vasaparken, Huvudbyggnaden

Hallå där,

Ann-Christin Thor,
fakultetsdirektör vid
Naturvetenskapliga
fakulteten.

Du går nu i pension.

– Ja, jag började faktiskt jobba vid Göteborgs universitet redan 1976. Först var jag vid Personalutbildningsenheten och året därpå började jag vid Utbildningsbyrån där jag jobbade 50 procent på Humanistiska och 50 procent på Naturvetenskapliga fakulteten.

– Fakultetsdirektör blev jag den 1 juli 1993. Jag trodde aldrig att jag skulle stanna så länge på samma arbetsplats. Jag har arbetat ihop med ett underbart gäng på kansliet och med många inspirerande lärare och forskare genom åren.

– Universitet är ett fantastiskt ställe att jobba på, man är mitt i händelsernas centrum där det pågår verksamheter som påverkar hela samhället. Eftersom jag är en nyfiken person har jag hela tiden försökt lära mig nya saker och våra forskare är väldigt bra på att dela med sig av sin kunskap. Men jag tror att man ska sluta när jobbet fortfarande känns roligt.

Hur har universitetet förändrats under din tid?

– När jag blev fakultetsdirektör hade universitetet fått en ny decentraliserad organisation. Det handlade om att möjliggöra för de olika vetenskapsområdena att utveckla sin särart och på så sätt stärka universitetet. Nu är man åter på väg mot en centra-

FOTO: JOHAN WINGBORG

liserad organisation med ökad detaljstyrning, särskilt vad gäller ekonomiska modeller, som ger mindre utrymme för olika områden att anpassa sig till de engångsförutsättningarna. Att styra ett universitet som ett företag gynnar inte studenterna. Det är lätt att glömma universitetets själva idé, vad vi är till för.

Du kanske till och med har något råd till universitetets ledning?

– Genom åren har jag burit med mig den vision som Jan Ling hade: Han brukade likna universitetet vid en orkester där alla spelar samma melodi men i skilda stämmor, med olika instrument och olika styrka. Så mitt råd är att ta tillvara de skillnader som finns istället för att likrikta.

Kan du berätta om någon speciell händelse under dina år vid GU?

– Det har förstås hänt väldigt mycket. Vid slutet av 1970-talet skrev exempelvis en professor till GU:s styrelse, fakultetsnämnder och regionsstyrelsen och föreslog att universitetet skulle hålla inne med löneutbetalningarna i juli. De skulle istället gå till Naturvetenskapliga fakulteten. Något hade nämligen gått fel när en ny anslagsmodell infördes 1977

så vi fick inte ens pengar så att det räckte till alla fasta tjänster.

– Tre saker har ständigt återkommit under mina år: ekonomin, samarbetet med Chalmers samt organisationsfrågor. Nu får vi ju en marin institution men en marin sektion var faktiskt på tal redan 1979, men då sade universitetsstyrelsen nej.

– Särskilt roliga var festerna för gemensamma förvaltningen och alla kanslier. Vid ett tillfälle spelades en revy där även rektor Jan S. Nilsson ingick i ensemblen. Luciamorgnarna i Vasaparken har också varit väldigt fina.

Vad ska du göra nu när du blir pensionär?

– Närmast åker min man och jag på en gruppresa till Nya Zeeland. Som guide har vi ingen mindre än Jimmy Stigh, professor emeritus i geologi. När de andra sedan åker hem fortsätter maken och jag till Oceanien. Väl hemma igen blir det trädgårdsarbete som är ett av mina stora intressen. Jag tänker också återuppta mitt golfande som legat i träda på grund av tidsbrist.

EVA LUNDGREN

Vilken app kommer att förändra din vardag 2015?

Åsa Abelin
Lektor i lingvistik

– **DET VORE ANVÄNDBART** med en app som skannar anteckningar och som jag sedan kan bearbeta. Jag har en annan önskeapp också. Den hjälper mig att komma ihåg namn, platsnamn eller personnamn, och har taligenkänning och lite intelligens. Typ: "Jag tror namnet börjar på r och så har det fyra stavelser och ett c eller s mot slutet och ligger i Norrland".

Jonas Rimbäck
Innovationsrådgivare

– **MÖJLIGEN LUMOSITY**, en forskningsbaserad app utvecklad i nära samarbete med Stanford University. En favorit som kommer att funka 2015, då den uppdateras hela tiden. Sedan givetvis *Virtual Table Tennis* för att upprätthålla nivån på spelet inför match varannan fredag på jobbet.

Christian Fuentes
Forskare vid Centrum för konsumtionsvetenskap

– **GRÖN GUIDE!** Det är Naturskyddsföreningens app som innehåller en mängd nyttiga tips om hur man kan konsumera mer hållbart. Exempelvis kan man lära sig om hur man ska städa på ett miljövänligt sätt eller minska på de gifter man har hemma. Jag kom i kontakt med den via en studie som jag och några kollegor genomför om ny teknik och hållbar konsumtion.

Jan Ljungberg
Professor i informatik

– **MÅNGA SPELAPPAR** är gratis men bygger på att spelet blir roligare om man köper saker i spelet. Jag skulle vilja ha en app som minskar barnens tjuv om nya appar och köp i spel och som också skapar motivation för att hjälpa till med hushållsarbete hemma. En "spring-ut-och-lek app" som kombinerar spelande med utomhusaktiviteter skulle också vara bra.

Anna Frisk
Forskarutbildningshandläggare på Konstnärliga fakulteten

– **HA HA, JAG ÄR INTE** mycket för appar, vet inte ens hur man laddar ner en sådan. Om jag kan önska mig något så är det i så fall en app som kan ta reda på var jag kan hitta vår prefekt, Mick Wilson.

PROGRAM 2015

I glömda poeters sällskap

Föreläsningar om svenska diktare som inte längre är lika kända som de en gång var.

<p>Anna Maria Lenngren (1754-1817). Föredrag av Agneta Pleijel, författare, kritiker och litteraturvetare. Datum: 17 mars</p>	<p>Sigge Stark, pseudonym för Signe Björnberg (1896-1964). Föredrag av Yvonne Leffler, professor i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet. Datum: 22 april</p>	<p>Sophie Elkan (1853-1921). Föredrag av Jenny Bergenmar, lektor i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet. Datum: 21 maj</p>	<p>Bengt Lidner (1757-1793). Föredrag av Dag Hedman, professor i litteraturvetenskap vid Göteborgs universitet. Datum: 15 oktober</p>	<p>Dagmar Lange (1914-1991). Föredrag av Daniel Brodén, forskare vid Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion vid Göteborgs universitet. Datum: 24 november</p>
--	--	--	--	--

Anmälan: jonseredsherrgard@gu.se. Pris: 100 kr inkl kaffe, fralla, frukt. Betalas i entrén. Mer info: www.jonseredsherrgard.gu.se

FOTO: PRIVAT

Nya mätbojar sparar in resor

Små billiga mätbojar kan ersätta en stor del av dagens kostsamma resor till Antarktis. Anna Wåhlin, oceanograf på institutionen för geovetenskaper, har fått 200 000 kronor från klimatfonden för att utveckla ny teknik som på sikt kan ge svar på hur smältningen av Antarktis istäcke påverkar jordens klimat.

DET VAR OCKSÅ DET projekt som fick mest pengar av GU:s nyinrättade klimatfond och institutionen skjuter till 114 000 kronor. Det är i forskningssammanhang inga stora summor men Anna Wåhlin poängterar att det är nästintill omöjligt att få pengar för teknikutveckling.

– Klimatfondens utlysning kunde inte komma bättre i tiden. Det är jättebra för forskningen att det finns andra typer av finansiering. Förutom att det är en klimatvinst är det ett stort steg fram för forskningen.

ANNA WÅHLIN ingår i den internationella forskargrupp som bedriver ett stort mätprojekt i Antarktis. I området finns idag tre mätriggare placerade på havsbotten som mäter temperatur, strömhastighet, salthalt och tryck på olika djup. Men haken är att man måste resa dit med tunga forskningsisbrytare för att få ut mätdata.

– Expeditionerna är oerhört dyra. Driftskostnaden för fartyget är cirka en halv miljon per dygn. Eftersom man är ute i minst sex veckor och samlar in data kan vem som helst räkna ut att det är ohållbart. Problemet är också att man inte kan få längre tidsserier än tre år. Med den nya tekniken, som vi håller på att utveckla tillsammans med University of Rhode Island, kan vi få tidsserier om 10 år.

Genom att placera ut mätbojar utrustade med teknik för autonoma satellitöverföringar sparar man in minst hälften av resorna till Antarktis. Men det är

Professor Anna Wåhlin undersöker issmältning på Antarktis.

inte bara en besparing utan också en klimatvinst.

– De stora fartygen drar oerhört mycket diesel för att bryta isen. Vi uppskattar den totala minskningen till 63 ton koldioxid under en sexårsperiod. Det är en stor klimatvinst men jag ska inte sticka under stol med att det också verkligen är något som forskningen behöver.

TEKNIKEN ÄR LÅNGT framme, påpekar Anna Wåhlin, även om den nu måste testas innan det är dags för tillverkning. Fördelarna är många jämfört med dagens stationära mätriggare:

– Bojen kan kastas i från ett fiske- eller transportfartyg som passerar området. Den sjunker ner till botten där den bland annat mäter temperaturen varje timme under sex års tid. Vid en förutbestämd tid släpper den sitt ankare och flyter upp till ytan, där den söker kontakt med en kommunikationssatellit. Den är också utrustad med en smart funktion

»För att förstå hur jorden fungerar måste vi förstå hur Antarktis fungerar.«

”

som gör att den faller i dvala om den råkar hamna under havsisen och inte kan sända data till satelliterna. Den försöker igen tills isen smälter eller den driver in i isfritt område. Detta kan ta flera år.

På sikt är planen att köpa in ett 50-tal bojar som ska placeras ut i Amundsenhavet, ett område lika stort som Europa.

– Detta område har vi kartlagt ganska bra och det som saknas är långa tidsserier. För att förstå hur jorden fungerar måste vi förstå hur Antarktis fungerar. En stor del av jordens färskvatten är lagrat i inlandsisen och när den smälter påverkar det jordens klimatsystem. Vi kan nu lära oss mycket mer än vad som hittills varit möjligt, säger Anna Wåhlin, som till sommaren reser till Grönland för att testa den nya mätbojen.

ALLAN ERIKSSON